

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**Eesti ja vene keelt kõnelevate gümnaasiuminoorte
raadiokuulamine – pilootuuring kahes Tartu koolis**

Bakalaureusetöö

Autor: Liis Rohtmets
Juhendajad: Raivo Suni, MA
Valeria Jakobson, PhD

Tartu
2009

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline osa.....	7
1.1. Raadio koht personaalses meediaruumis	7
1.1.1. Raadio kui privaatne ja individuaalne meedium.....	7
1.1.2. Aktiivne ja passiivne raadiokuulamine	7
1.1.3. Raadio kui sotsiaalne meedium	8
1.1.4. Raadio kui taustakanal	9
1.1.5. Raadio ja teised meediumid.....	10
1.2. Noored kui spetsiifiline uurimisobjekt	11
1.2.1. Miks on oluline uurida noorte meediatarbimist?	11
1.2.2. Noorte ja täiskasvanute erinevused meediatarbimisel	11
1.2.3. Noorte meediaeelitused	12
1.2.4. Privaatne meediakultuur	14
1.3. Kaks kogukonda – venelased ja eestlased	16
1.3.1. Erinevused eesti ja vene keelt kõneleva elanikkonna informeerituses ja meediakasutuses.....	17
1.3.2. Tartus levivad eesti- ja venekeelsed raadiojaamad.....	19
1.4. Uurimused eesti- ja venekeelsete noorte raadiokuulamisest	19
1.4.1. Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi meediauuringud	19
1.4.1.1. Mina. Maailm. Meedia 2004.....	19
1.4.1.2. Mina. Maailm. Meedia 2008.....	20
1.4.2. Eesti Rahvusringhäälingu meediaküsitlused	21
1.4.2.1. Eesti Rahvusringhäälingu meediaküsitlus 2006	21
1.4.2.2. Eesti Rahvusringhäälingu meediaküsitlus 2007	22
1.4.2.3. Rahvusringhäälingu 2006. ja 2007. aasta meediaküsitluste võrdlus	23
1.4.2.4. Raadioauditooriumi Päevikuuringud	23
1.5. Uurimisküsimused	24
2. Metoodika	25
2.1. Meetodi kirjeldus	25
2.2. Ülevaade küsimustikust	25
2.2.1. Vastamata küsimused ankeetides.....	26
2.3. Ülevaade andmekogumise protseduurist	26
2.4. Valimi kirjeldus ja põhjendus	27
3. Tulemused.....	29
3.1. Raadiokuulamine	29
3.1.1. Millised meediumid on noortel kodus?	29
3.1.2. Kui sageli noored raadiot kuulavad?	30
3.1.3. Mida noored raadiost otsivad?.....	32
3.1.4. Millised raadiokuulajad noored on ja milliseid raadiokanaleid nad kuulavad?	33
3.1.5. Milliseid saateid noored kuulavad?	35
3.1.6. Kus ja kui tihti noored raadiot kuulavad?.....	38
3.1.7. Millega noored raadiot kuulavad?	39
3.1.8. Kuidas eesti- ja venekeelse kooli õpilased raadiosse suhtuvad?	39
3.2. Meediakasutus	42
3.2.1. Meediakanalite jälgimine kooli- ja puhkepäevadel	42

3.2.2. Meediakanalid kui informatsiooniallikad	44
3.2.3. Meediakanalid kui meelelahutuse pakkujad	46
3.2.4. Millised on noorte jaoks igavad ja millised põnevad tegevused?.....	47
4. Järeldused.....	49
4.1. Raadiokuulamine	49
4.2. Meediakasutus – kuhu paigutub raadio võrreldes teiste meediumite ja vaba aja tegevustega.....	51
Kokkuvõte.....	53
Summary	54
Kasutatud kirjandus ja allikad.....	56
Lisad.....	58
Lisa 1. Ankeet	58
Lisa 2. Küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevate noorte meediakanalite jälgimine kooli- ja puhkepäevadel.....	66
Lisa 3. Meediakanalite tähtsus informatsiooni ja meelelahutuse seisukohalt (vastused ”kõige olulisem” ja ”väga oluline” kokku).....	66

Sissejuhatus

Meedial on tänapäeva noorte elus tähtis roll: noored pühendavad meediatarbimisele rohkem aega kui sõpradele ja hobidele. Hoolimata Interneti võidukäigust ja televisiooni kütkestavast pildimaailmast on oma kindla koha meediamaastikul säilitanud ka raadio. Tõsi, nüüdisaja noorte jaoks ei ole raadio kõige olulisem meedium, kuid raadio rolli noorte igapäevaelus ei ole siiski põhjust alahinnata.

Viimastel aastatel (või isegi aastakümnetel) ei ole raadio pälvinud kaugeltki nii palju uurijate tähelepanu kui teised meediumid, peamiselt on keskendunud Internetile. Siiski ei ole raadio näol tegemist „minevikumeediumiga“, mida enam uurida ei tasu. Vastupidi, raadio on otsinud ja leidnud uusi tehnilisi lahendusi, mis on meelega järele eelkõige noortele, ning säilitanud olulise koha ka vanemate inimeste igapäevaelus.

Eesti ühiskonnas ja meedias kõneldakse sageli eesti- ja venekeelse kogukonna vahelisest lõhest ning vajadusest seda lõhet ületada. Selle eesmärgi täitmiseks on oluline uurida, kuidas erinevad kummagi kogukonna vaated, harjumused ja osalemine Eesti ühiskonnas. Kahe kogukonna vahelisi erinevusi on käsitletud paljudes uurimustes ja erinevatest tahkudest. Sealhulgas on uuritud, kuidas mõjutab rahvus meediatarbimisharjumusi.¹ Ka käesolev bakalaureusetöö püüab anda oma panuse kahe kogukonna vaheliste erinevuste uurimisse.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on kahe Tartu kooli näitel välja selgitada, millised on ja mille poolest erinevad eesti ja vene keelt kõnelevate gümnaasiuminoorte raadiokuulamisharjumused. Töös otsitakse vastust järgmistele küsimustele:

- Miks kuulavad raadiot Tartu eesti- ja miks venekeelse gümnaasiumi õpilased?
- Millised on kahe Tartu kooli gümnaasiuminoorte raadiokanalite ja -saadete eelistused?
- Kuidas suhtuvad raadiosse eesti ja kuidas vene keelt kõnelevad noored?

¹ Teemaga on tegelenud Marju Lauristin, Peeter Vihalemm, Triin Vihalemm, Valeria Jakobson, Veronika Kalmus, Külliki Korts jt.

- Kuhu paigutub raadio eesti- ja kuhu venekeelse kooli noorte jaoks teiste meediakanalitega võrreldes?
 - Kui palju aega pühendavad noored raadiokuulamisele (töö- ja puhkepäevadel) Interneti kasutamise, televiisori vaatamise ning ajalehtede ja ajakirjade lugemisega võrreldes?
 - Kui oluline informatsiooniallikas ja meelelahutuse pakkuja on raadio Interneti, televisiooni, ajalehtede ning ajakirjadega võrreldes?
- Kas meediatarbimine (sh raadiokuulamine) on eesti- ja venekeelse kooli gümnaasiumiõpilaste jaoks teiste vaba aja tegevustega võrreldes pigem põnev või pigem igav tegevus?

Nendele küsimustele vastuste leidmiseks küsitles töö autor eestikeelse Tartu Forseliuse Gümnaasiumi ja venekeelse Tartu Annelinna Gümnaasiumi 15–19 aastasi keskkoolinoori. Töö venekeelne valim on eriline, sest Tartu Annelinna Gümnaasium osaleb keelekümblusprogrammis ning selle kooli õpilaste eesti keele oskus on tänu sellele parem kui vene koolide õpilastel keskmiselt. Küsitlustulemuste esitamisel ja analüüsimisel on töö autor seda arvesse võtnud. Seejuures möönab autor, et see, mil määral mõjutab vene keelt emakeelena kõnelevate noorte eesti keele oskus nende raadiokuulamisharjumusi ja raadiokanalite valikut, vajab kindlasti eraldi uurimist.

Et küsitluse valim on mõnevõrra spetsiifiline ja hõlmab vaid kahe Tartu kooli gümnaasiuminoori, ei ole küsitluse tulemused laiendatavad kõikidele eesti ja vene keelt kõnelevatele gümnaasiuminoortele. Selleks, et paigutada küsitluse tulemused üle-Eestilisse konteksti, on töö autor kõrvutanud oma uurimistulemusi Eesti Rahvusringhäälingu 2006. ja 2007. aastal korraldatud meediaküsitluste ning uuringu Mina. Maailm. Meedia 2008 tulemustega.

Käesolev bakalaureusetöö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis vaadeldakse, milline on raadio koht personaalses meediaruumis ning millised on noorte meediatarbimisharjumused. Samuti on töö esimeses peatükis esitatud eesti ja vene keelt kõneleva kogukonna võrdlus, keskendudes erinevustele informeerituses ja meediakasutuses, ning antud ülevaade varasematest raadioteemalistest uuringutest. Peatüki lõpetab alapeatükk, milles esitatakse käesoleva bakalaureusetöö uurimisküsimused. Töö teine peatükk tutvustab töö meetodit ning annab ülevaate küsimustikust, andmekogumise

protseduurist ja valimist. Kolmandas peatükis on esitatud tulemused, neljandas peatükis peamised järeldused.

Töö autor tänab oma juhendajat Raivo Sunit.

1. Teoreetiline osa

1.1. Raadio koht personaalses meediaruumis

1.1.1. Raadio kui privaatne ja individuaalne meedium

Raadio on kasutuse poolest mitmekesine: sageli üsna privaatne, mitte ainult kodune ja rohkem individuaalselt kasutatav kui televisioon. Samale mudelile vastavad suures osas raamat ja muusikafonogramm (McQuail 2003: 30). Suurem osa raadiokuulamisest toimub tänapäeval üksi olles, kas siis läbi kõrvaklappide ja personaalarvuti või autoga sõites (Geller 2007: 2). Hendy nimetab raadiot kõige personaalsemaks ja intiimsemaks massisuhtlusvahendiks (Hendy 2000: 115).

Alasuutari sõnul ei teadvusta inimesed sageli, kui palju nad tegelikult raadiot kuulavad (Alasuutari 1999: 93). Enamiku inimeste argipäeva kuulub raadio hariliku, tähelepandamatu ja iseenesestmõistetava osana: ei muud kui tavapärased programmid tavapärasel ajal (Scannel 1996: 95). Raadio kohal olekuga ollakse tänapäeval sedavõrd harjunud, et jääb märkamatuks, kuidas see meie meeltesse tungib, luues assotsiatsioone ning pakkudes lähedustunnet ja seltsi. Seetõttu on kuulajate tegelikku sõltuvust raadiost äärmiselt lihtne alahinnata (Hendy 2000: 145).

1.1.2. Aktiivne ja passiivne raadiokuulamine

Raadiokuulamine on aktiivne tegevus, mis ergutab kujutlusvõimet. Andmata kuulajatele visuaalset võtit, nõuab raadio kuulajaskonna osalust. Ehkki ka televisioonisaadete ja filmide vaatamine annab tööd kujutlusvõimele, ahendab meediumi poolt etteantud pilt vaatajate võimalusi asju iseseisvalt ette kujutada. Raadio kui „pime“ meedium annab võimaluse luua kujutluspilte ise, pakkudes seega märksa nauditavamad tunnetuslikku tegevust. Kujutluspildid, mis erinevatel inimestel sama saadet kuulates tekkivad, sõltuvad suuresti inimese isiklikest kogemustest ja keskkonnast, kust ta pärineb (Hendy 2000: 2, 118, 145).

Samas on raadiokuulamisele iseloomulikud ka mitmed passiivsed jooned: raadiot kasutatakse taustamüra tekitamise või vaikuse lõhkumise eesmärgil. Passiivsus väljendub kuulajate harjumuses jätta mängima üks raadiokanal, hoolimata eetris olevatest saadetest, või harjumuses kuulata muude tegevuste taustaks muusikat – tuttavaid palu, mis ei juhi tähelepanu liiga sageli kõrvale (Hendy 2000: 134).

Hendy nimetab kolm raadiokuulamisviisi, mille vahel inimesed päeva jooksul kiiresti ja hõlpsalt ümber lülituvad:

- Informatiivne – kuulatakse ainult informatsiooni, pöörates tähelepanu nimedele, kuupäevadele jms. Kujutlusvõimel sellise kuulamise puhul suurt rolli ei ole.
- Dimensionaalne – kuulatakse tähelepanelikumalt. Taoline kuulamine on kõige mõnupakkuvam, andes enim tööd kuulajate kujutlusvõimele.
- Assotsieeruv – kuuldu, eeskätt muusika, seostub kuulajate meeltes kindlate sündmuste, kohtade või perioodidega nende elus .

See, milline neist kuulamisviisidest on kõige sagedasem, sõltub inimese vanusest, haridustasemest, rassist ja soost ning kindlasti ka sellest, kus ja millisel ajahetkel keegi raadiot kuulab (Hendy 2000: 131-132).

1.1.3. Raadio kui sotsiaalne meedium

Raadio on sotsiaalne meedium. Teiste kuulamine on loomupäraselt sotsiaalsem akt kui teiste vaatamine või teiste kohta lugemine (Hendy 2000: 120). Alasuutari nimetab raadiot surrogaatsõbraks, kaaslaseks üksindushetkedel (Alasuutari 1999: 94).

Lisaks sellele et raadio pakub oma kuulajatele seltsi, aitab ta luua uusi suhteid nii esinejate kui ka kaaskuulajatega (Hendy 2000: 2).

Sageli ei kuula inimesed raadiot seepärast, et põgeneda sotsiaalsetest kontaktidest, vaid pigem eesmärgiga otsida teistsuguseid kontakte. Suhtlusvahendina kuulatakse raadiot vähemalt kolmel omavahel seotud viisil:

- Kuulaja teab, kasvõi alateadlikult, et teised kuulavad sama programmi temaga üheaegselt. Ta on nähtamatute niitide kaudu seotud nähtamatute teistega, kuuludes kaaskuulajatega ühte, samale kogemusele tuginevasse kogukonda.

- Kuulaja kasutab raadioheli tühimiku täitmiseks oma kodus ruumis, et tunda ennast vähem üksikuna.
- Kuulaja käsitleb raadiot kui kahekõnet esinejaga. Teades, et raadiot kuulatakse tihti üksi olles, koostavad ja esitavad raadioesinejad tekste viisil, mis loob kuulajale ettekujutuse, nagu räägiksid nad ainult temaga individuaalselt (Hendy 2000:128).

1.1.4. Raadio kui taustakanal

Erinevalt televisioonist, mis nõuab auditooriumilt suurt tähelepanu, on raadiot võimalik kuulata ka teistele tegevustele taustaks (Livingstone 2002: 160). Raadiokuulamine taustategevusena ei takista kuulajat aktiivselt tegutsemast. Vastupidi, võib koguni öelda, et raadiokuulamine kompenseerib ebapiisava vaimse tegevuse, pakkudes võimalust kasutada kujutlusvõimet, mis jääb käelise tegevuse juures kasutamata. Seejuures sõltub kanali või programmi valimine käsilolevast tegevusest: kui tegevus nõuab suuremat kontsentreerumist, eelistatakse jutusaadetele muusikat (Alasuutari 1999: 94).

Raadio kasutamist taustakanalina ei tingi aga ainult selle meediumi eripära, see et raadio võimaldab kuulamise ajal tegeleda teiste asjadega, vaid ka raadioprogrammi iseloom.

Lõhmus ja Vihalemm toovad välja raadio funktsioonide muutumise viimastel aastakümnetel. Kui nõukogude ajal olid Soome kanalid peamiselt muusika kuulamiseks, Eesti Raadio ning üleliiduline kanal pigem uudiste edastamiseks, samuti nagu Ameerika Hääl ja BBC, siis 1990. aastatel lisandus palju kanaleid, mille peamine eesmärk oli meelelahutus. Uudistele ja informatsioonile, samuti mingi kindla suunitlusega saadetele, pandi vähem rõhku. Raadio muutus veelgi rohkem taustakanaliks, millel ühest küljest oli tähtis roll inimeste igapäevaelus, kuid teisest küljest kaotas raadio olulise osa oma informatiivsest funktsioonist. Lõhmus ja Vihalemm väidavad, et tänapäeva raadios valitseb sisulise ja tõsise teksti defitsiit, analüüsivat teksti leiab raadiost vähe. Põhiliselt edastatakse suhteliselt pealiskaudset ja nn kergesti seeditavat informatsiooni. Teine seletus sellele, miks raadio on muutunud pigem taustakanaliks, võib nende sõnul peituda raadio sotsiaalsuses – ühiskonna üldise individualiseerumise taustal võib raadio sotsiaalsus olla inimeste jaoks häiriv (Lõhmus & Vihalemm 2004: 119).

Kui televisiooni puhul teavad vaatajad üsna täpselt, mis saateid mis ajal võib vaadata, siis raadiosaadete puhul on olukord teistsugune – raadiosaateid jälgitakse sihipäraselt tunduvalt vähem kui telesaateid. See on tingitud eelkõige asjaolust, et telesaateid tutvustatakse palju üksikasjalikumalt kui raadiosaateid, mida võib pidada raadio kui taustakanali rolli tagajärjeks. Samas süvendab raadiosaadete vähene tutvustamine mittemärkamist veelgi (Lõhmus & Vihalemm 2004: 119).

1.1.5. Raadio ja teised meediumid

Raadio näol on tegemist kasutaja jaoks odava ja tehniliselt lihtsa meediumiga, mis annab inimestele, kes on *mainstream* meediast kõrvale jäetud, võimaluse maailmas toimuvat enese jaoks lahti mõtestada (Hendy 2000: 2).

Raadio kasutusvõimalused on tänapäeval laiad. Eelmise sajandi keskpaigas, kui televiisor raadio keskse koha elutoas üle võttis, hakkas raadio otsima uusi kasutuspaiku ja -vahendeid (Livingstone 2002: 42-43). Kui televiisorit vaadatakse valdavalt kodus viibides, siis raadiot kuulatakse märksa rohkemates paikades ning erinevates situatsioonides: kaasaskantavate seadmetega jalutuskäigul või jooksurajal, autos teel tööle või koju ning kodus süüa valmistades (Hendy 2000: 2). Eriti populaarsed on kaasaskantavad seadmed just noorte seas.

Seda, et uus meedia vana meedia, sealhulgas raadio, välja tõrjuks, Livingstone`i hinnangul ei juhtu. Pigem lisab uus meedia uusi võimalusi televisiooni ja raadio kasutamiseks. Uute võimaluste kasutuselevõtt sõltub omakorda sellest, kuidas neid noortele presenteeritakse ja vastuvõetavaks muudetakse (Livingstone 2002:89).

Hendy nõustub Livingstone`iga. Viidates 1999. aastal Inglismaal ja USA-s tehtud küsitlustele väidab ta, et Interneti tulek on raadiokuulamist kas suurendanud või on see jäänud samaks. Raadio on taustaks kõikvõimalikele tegevustele, sealhulgas Internetis surfamisele. Isegi kui konkureerivad meediumid tõrjuvad raadio välja tema kunagiselt eriliselt kohalt, tagab fundamentaalne inimlik vajadus seltsi pakuva helitausta järele raadio püsimise (Hendy 2000:128).

1.2. Noored kui spetsiifiline uurimisobjekt

1.2.1. Miks on oluline uurida noorte meediatarbimist?

Meedia on noorte elus kesksel kohal ja aeg, mis noored meediakanalitele pühendavad, on märkimisväärselt suur (Livingstone 2002: 78, 87). Strasburger ja Wilson väidavad, et noored veedavad meediaga kolmandiku või isegi poole oma päevast (Strasburger ja Wilson 2002: 8), kulutades meediale rohkem aega kui oma sõpradele, hobidele ja kooliasjadele. Tavalisel koolipäeval pühendavad noored pärast koolitundide lõppemist kõige enam aega televiisori vaatamisele ja raadio kuulamisele. Nimetatud meediakanalitele järgnevad sportimine ja hobidega tegelemine, ajalehtede, ajakirjade ja raamatute lugemine ning arvuti ja Interneti kasutamine (Lauk 2004: 337, 339).

Ehkki avalikkuses väljendatakse sageli muret noorte liigse meediatarbimise pärast, on eraldi noorte meediatarbimist puudutavaid uuringuid tehtud suhteliselt vähe. Hoolimata sellest, et Euroopas on lapsed ligikaudu pooltes leibkondades ja nendes leibkondades elab kokku ligi kaks kolmandikku kogu Euroopa rahvastikust, jäetakse lapsed sageli rahvastiku-uuringutest välja. Ometi muudavad noorte inimeste käitumisharjumused nad omanäoliseks uurimisrühmaks:

- Lapsed ja noored moodustavad olulise ja omalaadse kultuurigrupi ja märkimisväärse turuosa ning on sageli suunanäitajad uue meedia kasutamisel. Lastega leibkondades on sagedamini olemas arvutid ja teised meediumid, eriti sellised, mis on odavad ja mobiilsed ning spetsiaalselt noortele suunatud ja nende poolt omaksvõetud.
- Just noored on enim motiveeritud looma identiteete, uusi sotsiaalseid rühmi ja seadma küsimärgi alla kehtivaid kultuurilisi arusaamu. Selles kõiges mängib meedia kesksel rolli (Livingstone 2002: 3-4).

1.2.2. Noorte ja täiskasvanute erinevused meediatarbimisel

Noored on elanikkonna osa, keda viimase kümne aasta jooksul toimunud uute meediumite areng on kõige enam mõjutanud. Noorte infoväljas on vanemate inimestega võrreldes oluliselt suurem roll traditsioonilistest erinevatel kanalitel ning nende meediatarbimist iseloomustab tarbitavate kanalite suur hulk ja mitmekesisus. Just noor põlvkond on infoühiskonna reeglitega kiiresti kohanenud ning tuleb kanalite ja teabe külluses kõige

paremini toime. Sellega on aga paratamatult kaasnenud pealiskaudsus ja madal „kanalitrüüdus“ ning meelelahutuse domineerimine tõsisemate teemade üle (Künnapas 2007: 11). Sama tendentsi võib täheldada ka noorte raadiokuulamises. Erinevalt täiskasvanutest eelistavad noored kergemat muusikat ja sinna sekka operatiivset infot edastavaid raadiojaamu, kusjuures mida noorem on kuulaja, seda pealiskaudsemat raadiojaama ta eelistab. Seda võib põhjendada sellega, et erinevalt vanemast põlvkonnast puudub noortel traditsioon kuulata raadiot sisulise info ja teadmiste omandamiseks. Tänapäeval täidavad noorte jaoks eelnimetatud funktsiooni uued meediumid. Vanemad inimesed aga ei ole suutnud ümber orienteeruda ja selgeks õppida uute meediumite efektiivset kasutamist ning on traditsioonilise meedia, eriti raadio suhtes nõudlikumad (Lõhmus & Vihalemm 2004: 118).

Erinev on ka see, millal noored ja täiskasvanud eri meediate tarbivad. Nii on näiteks raadiokuulamise tippaeg täiskasvanute jaoks varane hommik, mil nad ärkavad, hommikust söövad ja tööle sõidavad. Noored seevastu kuulavad raadiot peamiselt õhtuti (Hendy 2000: 125, 127).

Raamatus „Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965–2004“ käsitlevad Lõhmus ja Vihalemm raadio arengut Eestis aastatel 1960–2004, kirjutades raadio struktuurist, programmist ja auditooriumist. Nende sõnul sõltub raadiokuulamine suuresti vanusest. Nii kuulavad 15–19-aastased eesti ja vene noored võrreldes 60–74-aastaste inimestega raadiot peaaegu kaks korda vähem. Kui 2003. aasta sügisel kuulasid 15–19-aastased raadiot 3 tundi 38 minutit, siis 60–74-aastased tegid seda 6 tundi ja 20 minutit. Erinev on ka see, mida kuulatakse. Noored eelistavad muusikajaamu, päris noored Sky Plussi, veidi vanematel tuleb juurde Russkoje Radio, Raadio 2, aga ka Raadio Elmar (Lõhmus & Vihalemm 2004: 117).

1.2.3. Noorte meediaeelistused

Livingstone jagab noored nende meediatarbimiseeliste alusel nelja gruppi (Livingstone 2002: 91-92):

- *Traditsionalistid* veedavad palju aega traditsioonilise meediaga, väga vähe arvutite ja veel vähem arvutimängudega. Nad on heterogeenne grupp, mille liikmed

ei ole kiindunud ühtegi konkreetseesse meediumisse, vaid naudivad nii televiisori vaatamist, ajakirjade lugemist kui ka muusikakuulamist. Enamik traditsionaliste on 12–14 aasta vanused, pärast seda kujuneb suuremal osal noortest välja spetsiifilisem meediamaitse.

- *Vähesed meediatarbivad* veedavad meediaga vähem aega kui noored keskmiselt. Nende meediatarbimisajast võtab suure osa televisioon, mis pakub nii põnevust kui ka lõõgastust. Vähesed meediatarbivad on valdavalt väga noored: kaks kolmandikku selle grupi liikmetest on alla 12-aastased, ülejäänud vanuses 15–17.

- *Ekraanifännid* veedavad televiisorit ja videosid vaadates ning arvutimänge mängides tunduvalt suurema osa ajast kui noored tavaliselt, pühendades raamatulugemisele väga vähe aega. Taoline meediatarbimisstiil on omane eelkõige 12–14-aastastele. Nende noorte peamine huviala on sport, seda nii telesaadete ja arvutimängude valikul kui ka toavälise harrastusena.

- *Spetsialistid* veedavad ühe kindla meediumiga rohkem aega kui noored keskmiselt. On kolme tüüpi spetsialiste:

- *Raamatusõbrad* veedavad palju aega raamatuid lugedes. Sellesse gruppi kuuluvad väikesed lapsed ja noored vanuses 15–17. Kuigi raamatusõprade kodune meediakeskkond on üsna rikas, veedavad nad üpris vähe aega televiisorit vaadates, kuid kasutavad märkimisväärselt palju arvutit. Nad ostavad raamatuid oma taskuraha eest, vahetavad neid oma sõpradega ja pöörduvad meelsasti raamatu poole, kui soovivad õppida midagi uut. Vanematesse ja kooli suhtuvad selle grupi liikmed üldiselt positiivselt, mis tuleneb ühesugustest väärtushinnangutest.

- *Arvutihuvilised* noored on pärit meediarikastest kodudest. Nad peavad lugu pigem ekraani- kui trükipõhisest meediakultuurist, eelistades raamatute lugemisele televiisori vaatamist ja arvutimänge. Arvuti pakub neile põnevust, annab põhjuse kulutada taskuraha (arvutimängudele) ja on lemmikteema, mida sõpradega arutada.

- *Muusikasõbrad* moodustavad 15–17 aasta vanuste noorte seas eraldi huvigrupi, mille liikmed on sageli tüdrukud. Need noored veedavad üsna palju aega muusikat kuulates ja televiisorit vaadates ning on kõige suuremad meediakasutajad üldse. Nad ei pühenda aega raamatute lugemisele, kuid loevad meelsasti koomikseid, ajakirju ja ajalehti. Arvutimänge nad ei mängi ja nende teadmised arvutitest on vähesed. Muusika mängib nende noorte

sotsiaalsetes suhetes olulist rolli: nad ostavad ja vahetavad tihti muusikaajakirju, kassette, CD-sid ja videosid ning vestlevad muusikast oma sõpradega.

Nagu eeltoodud liigitus näitab, on noorte meediatarbimisharjumused erinevad ja sageli seotud vanusega. Käesolevas bakalaureusetöös võtab töö autor vaatluse alla kitsamalt gümnaasiumiõpilaste meediatarbimisharjumused. Nimetatud vanuserühma on meediakasutuse seisukohalt keeruline käsitleda ühtse tervikuna, sest selles vanuses noortel on välja kujunenud kindlad (ja erinevad) eelistused. Siiski saab välja tuua mõned sellele rühmale iseloomulikud jooned. Kõige rohkem aega pühendavad gümnaasiumiõpilased televisioonile, kuid oluline roll on ka muusikal ja arvutil. Võrreldes alla 15-aastaste noortega väheneb gümnaasistide seas arvutimängude mängimine ning suureneb raamatute lugemisele kulutatav aeg (Livingstone 2002: 94).

1.2.4. Privaatne meediakultuur

Pole kahtlust, et tänapäeva noorte meediakeskkond on äärmiselt erinev sellest, kus kasvasid üles nende vanavanemad ja isegi vanemad. Termineid nagu digitaalne televisioon, *gängsta räpp* ja *World Wide Web*, tol ajal isegi ei eksisteerinud (Strasburger & Wilson, 2002: 4).

Tänapäeval on enamikel noortel kodus palju mitmesugust meediatehnoloogiat. Sageli on ühe pere käsutuses mitu televiisorit, millest üks on just lastetoas. Vanemad, kellel on traditsiooniliselt olnud suur mõju oma laste meediatarbimisele, omavad üha vähem teavet selle kohta, mida ja kui palju nende lapsed kuulavad ja vaatavad. Mida aeg edasi, seda individuaalsemaks muutub meediatarbimine ja seda vähem saavad vanemad selles lastele eeskujuna pakkuda ja nendega kogemusi vahetada (Carlsson & Feilitzen 1998: 49).

Livingstone väidab, et suur osa noorte meediatarbimisest toimub just oma toa privaatsuses. Kui väikesed lapsed eelistavad veeta aega vanemate seltsis, siis teismelised kasutavad elutuba meediatarbimiseks peamiselt siis, kui vanemaid ja teisi pereliikmeid seal ei ole. Põgenemine oma toa kaitsvate seinte vahele, kas siis eesmärgiga saada rahu või valida endale meelepärane meediakanal, lähtub soovist tõmmata enda ja perekonna vahele selge eraldusjoon, põgeneda vanemate järelevalve alt. Nii on oma toa kui sotsiaalse ruumi tähendus teismelisele väga oluline: see on koht, kus ta saab kogeda oma kasvavat iseseisvust vanematest, kasutades seda siis kas privaatsuse nautimiseks või sotsiaalse

tegevuspaigana, kus võõrustada sõpru, kuulata muusikat, mängida arvutimänge või vaadata koos sõpradega videosid (Livingstone 2002: 30, 149-150, 153, 155).

1.2.5. Meedia – kas sotsiaalse isolatsiooni põhjustaja ja halb mõjur?

Lapsed ja noored väärtustavad privaatset meedikasutust hoolimata oma vanemate murest sotsiaalse isolatsiooni ees. Livingstone'i hinnangul ei tähenda privaatne meedikasutus seda, et sotsiaalsed kontaktid asenduksid sotsiaalse isolatsiooniga, vaid meedia pakub uusi võimalusi sotsiaalseks interaktsiooniks. Seda küll siiski pigem omavanuste kui perekonnaga (Livingstone 2002: 158).

Hirmu meediast põhjustatud sotsiaalse isolatsiooni ees ei tasu tunda ka McQuaili hinnangul, kelle sõnul puudub seni veenev materjal, mis näitaks sotsiaalse kontakti üldist vähenemist meedikasutuse otsese tulemusena. Meedikasutuse ja sotsiaalse osaluse seost näitavad McQuaili hinnangul teatud tuttavad ja hästi tõestatud tendentsid meediatarbimises: sageli toimub meedikasutus koos teistega, meedia on oluline vahend meelelahutuse pakkumiseks teistele või sotsiaalse interaktsiooni hõlbustamiseks. Meediat jälgitakse sageli elamuse üle vesteldes, arutelu meediasisu üle toimub tihti ka pärast vastuvõttu. Meediaga seotud vestlus sobib mittepealetükkiva kontakti loomiseks võõrastega. Samuti pakub meedia asendust sotsiaalsele kontaktile reaalses elus, mis pole tänapäeva modernses linnaelus lihtsalt kättesaadav, aidates nii isolatsioonist põhjustatud üksildust ja stressi leevendada (McQuail 2003: 358).

Lisaks hirmule, et meedia võib tekitada sotsiaalset isolatsiooni, räägitakse palju ka meedia halvast eeskujust ja mõjust noortele, seda eriti seoses vägivallega. Arvamused noorte mõjutatavuse osas on siiski lahknevad. Lauk väidab, et noored on teiste vanuserühmadega võrreldes meedia mõjudele kõige vastuvõtlikumad ning haavatavamad (Lauk 2004: 333). Samas arvavad Strasburger ja Wilson, et noored on tänapäeval järjest enam võimelised loogiliselt ja hüpoteetiliselt mõtlema ning saavad aru abstraktsetest kujunditest. Teismelised on võimelised kriitiliselt hindama erinevate meediasõnumite loogikat ja nägema sõnumite taha peidetud tähendust. Strasburgeri ja Wilsoni hinnangul on enamik teismelisi võimelised oma noorusiga veetma sotsiaalselt vastutustundlikult ning suure tõenäosusega on vanemate ja üldsuse hirmu taga massimeedia tegelemine lugudega

problemaatilistest teismelistest, kes on muutunud vägivaldseks (Strasburger & Wilson 2002: 14, 26).

1.3. Kaks kogukonda – venelased ja eestlased

2009. aasta alguses elas Eestis üle 1 340 000 inimese. Neist ligikaudu 930 000 peavad ennast eestlaseks, 344 000 venelaseks, 28 000 ukrainlaseks, 16 000 valgevenelaseks ja 11 000 soomlaseks (Eesti Statistikaameti kodulehekülg 2009).

Kolmandiku Eesti rahvastikust moodustavad pärast Teist maailmasõda sisserännanud erinevatesse etnilistesse rühmadesse kuuluvad uusasukad, kelle hulgas on ülekaalus venelased. Pärast Eesti taasiseseisvumist aset leidnud muutused on eestlaste ja venelaste jaoks toimunud erineva kiirusega ja erinevatele aspektidele toetudes. Venelaste jaoks on transformatsiooniprotsess Eestis tunduvalt totaalsem, korraga nii poliitiline, majanduslik kui ka kultuuriline (Eestimaa Rahvuste Ühenduse kodulehekülg 2009).

Eestlased tajuvad mitte-eestlasi kui ühtset venekeelset elanikkonda. Tegelikult ei kujuta Eesti vene keelt kõnelevad elanikud endast homogeenet gruppi ei keeleliselt, kultuuriliselt, etniliselt ega päritolult (Eestimaa Rahvuste Ühenduse kodulehekülg 2009). Juba ainuüksi fakt, et venelased elavad peamiselt kolmes linnas – Tallinnas, Narvas ja Kohtla-Järvel, eristab neid hoiakute, elulaadi ja väärtushinnangute poolest (Kriger 2007). See, et vene elanikkond on võrreldes eestlastega oluliselt linnastunud, mõjutab ka nende meediatarbimist: linnad on meediaküllasemad ning võimaldavad ligipääsu suuremale hulgale meediakanalitele. Lisaks pakub linn rohkem alternatiivseid võimalusi vaba aja veetmiseks.

Rahvastikuministri Büroo ja Integratsiooni Sihtasutuse tellimusel 2008. aasta kevadel läbi viidud integratsiooniprotsesside monitooringus käsitletakse ühe teemana eesti- ja venekeelse elanikkonna ainelist olukorda ja eluga rahulolu ning tuuakse välja erinevused kahe rahvusgrupi vahel. Kui vaadata keskmise sissetuleku suurust on näha, et venekeelse elanikkonna keskmine sissetulek on ajavahemikul 1994–2006 olnud eestikeelse elanikkonnaga võrreldes tunduvalt madalam, kusjuures erinevused tulenevad vanusest, haridusest, regionaalsetest eripäradest ja kodakondsusest (Kasearu & Trumm 2008: 1, 4).

Ka siin võib leida seoseid meediatarbimisega: suurem sissetulek võimaldab tellida rohkem ajalehti ja ajakirju ning soetada moodsat meediatehnikat.

Eestlaste rahuloluaste on kõikides eluvaldkondades mitte-eestlastega võrreldes kõrgem. Mõlemas rahvusgrupis ollakse kõige enam rahul suhetega oma lähedaste ja sõpradega ning perekonnaeluga. Eestlased on kõige vähem rahul oma tööga, mitte-eestlased aga majandusliku olukorra ja tööga (Kasearu & Trumm 2008: 7).

Hinnangud isiklikule majanduslikule olukorrale ja rahulolule lahknevad kõige enam kodakondsuse lõikes. Kui kõigi Eesti kodanike materiaalsed võimalused on rahvuslikust kuuluvusest sõltumata ligikaudu samaväärsed, on probleemseks grupiks Eesti kodakondsust mitteomav elanikkond (Kasearu & Trumm 2008: 16).

1.3.1. Erinevused eesti ja vene keelt kõneleva elanikkonna informeerituses ja meediakasutuses

Peeter Vihalemm jagab elektroonilised meediakanalid uudiste ja kommentaaride jälgimise ulatuse ja regulaarsuse alusel neljaks. Taoline liigitus annab hea pildi sellest, millised kanalid on olulised informatsiooniallikad eesti ja millised vene keelt kõneleva elanikkonna jaoks.

- Väga suure levikuga kanaliteks, mille mõjuväljas on üle 90% eesti- ja venekeelsetest vastajatest ja mida üle 50% jälgib iga päev, on eestikeelse elanikkonna jaoks ETV, TV3, Kanal 2 ja eestikeelsed raadiokanalid ning venekeelse elanikkonna jaoks Pervõi Baltiski Kanal (PBK) ja teised Venemaa telekanalid. Raadio kuulamine on kohalike venelaste seas mõnevõrra tagasihoidlikum, kuid suure levikuga kanalite hulka võib paigutada ka Eesti venekeelsed raadiokanalid, mille mõjusfääris on ligikaudu kolmveerand venekeelsest elanikkonnast.
- Küllaltki suure levikuga kanalid, mille mõjusfääris on ligikaudu pool elanikkonnast, on eestlaste jaoks eestikeelsed ja venelaste jaoks venekeelsed internetiportaalid. Venelaste jaoks on selles rühmas ka globaalsed uudistekanalid, mida nad jälgivad eestlastest tunduvalt sagedamini, samuti ETV.
- Vähesese levikuga kanalid, mille mõjuväljas on ligikaudu viiendik kuni kolmandik elanikkonnast, on eestlaste jaoks globaalsed uudistekanalid, Venemaa ja Soome telekanalid ning ingliskeelsed internetiportaalid. Venekeelse elanikkonna jaoks on

selles rühmas eestikeelsed raadiokanalid, Kanal 2 ja TV3, samuti eesti- ja ingliskeelsed internetiportaalid.

- Väga väikese levikuga kanalid, mille mõjuväljas on maksimaalselt kümnendik elanikkonnast, on eestlaste jaoks venekeelsed raadiokanalid ja internetiportaalid, kohalike venelaste jaoks aga Soome ja Saksa telekanalid (Vihalemm 2008: 2).

Nii nagu elektrooniliste kanalite puhul, võib ka ajalehtede lugemises eestikeelsete vastajate puhul esile tuua kolm-neli selgelt domineerivat kanalit, samal ajal kui venekeelsete vastajate huvid ja harjumused hajuvad suurema hulga kanalite vahel (Vihalemm 2008: 4).

Mis puudutab raadiokuulamist, siis on TNS Emori andmetel eestlaste raadiokuulamise üldine maht päevas ligikaudu 50 minutit suurem kui mitte-eestlastel, seejuures kuulatakse erinevaid raadiokanaleid. Kui eestlastest kuulab valdav osa regulaarselt eesti raadiojaamu, siis vene elanikkond kuulab esmajoones kohalikke venekeelseid raadiojaamu (Vihalemm, Lõhmus & Jakobson 2004: 134).

2008. aastal korraldatud integratsiooniprotsesside monitooringu tulemused näitavad, et eestikeelsed vastanud hindavad oma informeeritust Eestis ja kodukohas toimuvast valdavalt heaks ning informeeritust Venemaal toimuvast valdavalt kehvaks. Venekeelsete vastanute hulgas on eestikeelsete vastanutega võrreldes rohkem neid, kes peavad oma informeeritust Eestis ja kodukohas toimuvast kehvaks. Samas peab enam kui 2/3 venekeelsetest vastanutest oma informeeritust Venemaal toimuvast heaks. Venemaa telekanalite igapäevase jälgimise kõrval on siin kindlasti oluliseks teguriks regulaarsed kontaktid Venemaal elavate sugulaste ja tuttavatega, samuti asjaolu, et ligikaudu pooled venekeelsetest vastanutest on viimase kolme aasta jooksul käinud Venemaal (Vihalemm 2008: 1).

Suuri vanuselisi erinevusi informeeritushinnangutes ei ole, küll aga on suured erinevused haridusrühmade hinnangutes: kõrgema haridustaseme puhul on hinnangud positiivsemad, nagu on ilmselt kõrgem ka huvi ja informeerituse tase. Seejuures on venekeelsete vastanute hulgas hariduse seos informeeritusega märgatavalt suurem kui eestikeelsete vastanute seas (Vihalemm 2008: 1).

Ehkki Eestis tegutsevad meediakanalid peamiselt kahes keeles – eesti ja vene keeles, oleks liigitamine kaheks meediasüsteemiks tinglik, sest mitmed venekeelsed meediakanalid

kuuluvad ühte gruppi eestikeelsetega. Nii on Radio 4 osa Eesti Rahvusringhäälingust ning Radio Sky ja Russkoje Radio kuuluvad Sky Media raadiogruppi, kus on ka eestikeelsed Sky Plus, Energy FM ja Raadio 3.

1.3.2. Tartus levivad eesti- ja venekeelsed raadiojaamad

Eestikeelsetest jaamadest levivad Tartus Vikerraadio, Kuku, Raadio Elmar, Tartu Pereraadio, Klassikaraadio, Raadio Uno, Raadio 2, Raadio 3, Raadio 7, Ruut FM, Raadio Sky Plus, Star FM, Power Hit Radio, Ring FM ja Sun FM ning venekeelsetest jaamadest Radio 4. Ülejäänud venekeelseid raadiokanaleid (Russkoje Radio, Sky Radio, Dinamit FM, 100 FM) saab kuulata Internetis, ning Sky Radiot ja Radio 4 ka Elioni digiTV vahendusel.

1.4. Uurimused eesti- ja venekeelsete noorte raadiokuulamisest

1.4.1. Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi meediauuringud

1.4.1.1. Mina. Maailm. Meedia 2004

Raamatus „Eesti elavik 21. sajandi algul“ (2004) on esitatud ülevaade uurimuse Mina. Maailm. Meedia tulemustest. Küsimustiku valmistas ette Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut ning küsitluse viis ajavahemikul 1.12.2002 kuni 6.01.2003 läbi uuringukeskus Faktum. Küsitleti 1470 inimest üle Eesti (1/3 vene- ja 2/3 eestikeelsed), sh 135 noort vanuses 15–19 aastat. Küsimustest hõlmasid ligikaudu viiendiku traditsioonilise meediaga seotud küsimused.

Küsitlustulemused näitavad, et vene keelt kõnelevad noored tarbivad võrreldes vanemate venekeelsete elanikega enam eestikeelseid massiteabevahendeid, eelistades seejuures heli ja pilti, mitte kirjalikku teksti. Ka on 15–19-aastaste venekeelsete noorte huvi Venemaa raadiojaamade vastu keskmisest veidi väiksem. Eesti noored, vastupidi, jälgivad teistest vanuserühmadest vähem venekeelseid meediakanaleid.

Raadio tähtsust infoallikana 15–19-aastaste eesti- ja venekeelsete noorte seas iseloomustavad järgmised näitajad: Eesti Raadio uudistesasteid nimetas väga oluliseks infokanaliks ning uudiste ja teadmiste hankimise vahendiks seitse protsenti, Kuku raadio

uudiseid kuus protsenti ja teiste raadiokanalite uudiseid 32 protsenti 15–19-aastastest küsitluses osalenud eesti keelt kõnelevatest noortest. Eestikeelset raadiot nimetas väga oluliseks infoallikaks kaks protsenti ja Eesti venekeelset raadiot 22 protsenti 15–19-aastastest vene keelt kõnelevatest noortest (Vihalemm, Lõhmus & Jakobson 2004: 339).

1.4.1.2. Mina. Maailm. Meedia 2008

Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut ning Saar Poll korraldasid 2008. aastal uuringu Mina. Maailm. Meedia, milles osales 99 15–19-aastast eesti ja 41 vene keelt kõnelevat noort.

Uuringu tulemused näitavad, et sülearvuteid, muusikakeskusi, mp3 mängijaid ja iPod-e on rohkem eesti noortel, lauaarvuteid aga vene noortel. Internetiühendus on 92% eesti ja 95% vene noortest, kusjuures raadiokanaleid jälgivad Internetist rohkem vene noored. Neid kes märkisid, et kasutasid täna või eile arvutit, oli samuti rohkem vene keelt kõnelevate noorte seas.

Enamik eesti keelt kõnelevatest noortest välismaiseid ja venekeelseid raadiokanaleid ei jälgi, kõige populaarsem raadiokanal, mida 75% noortest kuulab iga päev või mitu korda nädalas, on Sky Plus. Küsitluses osalenud vene keelt kõnelevate noorte seas on eestikeelsete raadiokanalite kuulamine seevastu vähene, kõige populaarsem kanal on vene noorte jaoks Sky Radio, mida kuulab iga päev või mitu korda nädalas 42% küsitluses osalenud noortest. Venemaa raadiokanaleid kuulab iga päev või mitu korda nädalas 25% vene keelt kõnelevatest noortest, muid välismaiseid kanaleid 14%. Eesti Raadiot usaldab 53% eesti ja 41% vene noortest, eraraadioid 26% eesti ja 37% vene noortest.

Erinevate meediakanalite poolt edastatavaid uudiseid Eestis ja välismaal toimuva kohta jälgib vähemalt kord päevas 41% eesti ja 27% vene noortest; uudiseid jälgib harva ja ebaregulaarselt 25% eesti ja 42% vene keelt kõnelevatest noortest. Lähiumbruses, tööl ja koolis ning kodukohas toimuvast peavad ennast paremini informeerituks vene noored. Eestis toimuvast on enda hinnangul hästi informeeritud 82% eesti ja 61% vene noortest, Venemaal toimuvast 15% eesti ja 38% vene noortest.

Kui noori ähvardaks mingi reaalne oht (torm, pommiähvardus), kasutaks 59% eesti ja 71% vene noortest informatsiooni hankimiseks kohalikku raadiot, üleriigilist raadiot kasutaks 87% eesti ja 71% vene noortest.

1.4.2. Eesti Rahvusringhäälingu meediaküsitlused

Eesti Rahvusringhääling viib igal aastal läbi mahuka meediauuringu, milles osaleb ligikaudu 1500 Eesti elanikku vanuses 15–74 aastat. Järgnevalt on esitatud kokkuvõtlik ülevaade 2006. ja 2007. aasta meediauuringute raadioteemalistest tulemustest. 2008. aastal korraldatud meediaküsitluse tulemusi käesolevas töös kasutatud ei ole, sest uuring ei kajasta eraldi eesti- ja venekeelsete noorte raadiokuulamist.

1.4.2.1. Eesti Rahvusringhäälingu meediaküsitlus 2006

2006. aastal korraldatud küsitluses osales 1590 inimest, 15-19 aastased moodustasid valimist 10% (111 eesti ja 39 vene noort). Küsitlus viidi läbi perioodidel 30.11.2006–29.12.2006 ja 12.01.2007–25.01.2007. Eesti ja vene keelt kõnelevate elanike vastuseid analüüsiti eraldi.

2006. aasta meediaküsitluse tulemused näitavad, et raadiokuulamisvahendeid on eesti noortel rohkem kui vene noortel. Peaaegu kõikidel eesti noortel on kodus raadioaparaat (97%), vene noorte puhul on vastav näitaja on 89%. Samasugune on erinevus ka autoraadio ja mp3 mängija omamise osas. Lauaarvutid on üle 90% eesti ja vene noorte kodudest, sülearvutit isiklikuks kasutamiseks omavad märkimisväärselt rohkem eesti noored. Arvuti kaudu kuulab raadiot alla 40% eesti ja vene noortest.

Küsitlustulemustest selgub, et 15–19-aastased eesti noored kuulavad raadiot sagedamini kui sama vanad vene keelt kõnelevad noored. Selles, kui palju aega vene ja eesti noored raadiokuulamisele päevas keskmiselt kulutavad, kuigi suuri erinevusi ei ole – eesti noored kuulavad päevas raadiot vaid veidi kauem kui seda teevad vene noored. 2006. aasta küsitlustulemuste järgi on eesti noorte seas kõige kuulatavam radiojaam Sky Plus. Venekeelsetest radiojaamadest on vene noorte jaoks kõige kuulatavam Sky Radio.

Nii vene kui ka eesti noorte jaoks on informatsiooni hankimise seisukohalt Eesti Raadiost olulisemad eraradiojaamad, 44% vene noorte jaoks ei ole Eesti Raadio uudistesaadet üldse olulised (eesti noorte puhul on vastav näitaja on 27%). Usaldusväärsemaks peavad vene ja eesti noored avalik-õiguslikku raadiot.

Kõige rohkem meeldib nii eesti kui ka vene noortele kuulata raadiost muusikasaateid. Eestlastele meeldib kuulata raadiost kommentaare ja selgitusi päevasündmuste kohta, vene noored aga hindavad enam saateid, kuhu saab helistada, et oma arvamust avaldada. Ka meeldib vene noortele eesti noortest rohkem raadio kaudu tervitusi edastada.

1.4.2.2. Eesti Rahvusringhäälingu meediaküsitlus 2007

2007. aastal korraldatud meediaküsitluses osales 1516 inimest, kellest 511 kõneleb vene ja 1005 eesti keelt. 15–19-aastaseid eesti noori oli küsitluse hulgas 107 ning vene noori 46 (vastavalt 11% ja 9% eesti- ja venekeelsest valimist). Uuringu küsitlusperiood oli 29.11.2007–19.12.2007. Eesti ja vene keelt kõnelevate elanike vastuseid analüüsiti eraldi.

Küsitlustulemused näitavad, et igapäevaste raadiokuulajate hulk on suurem eesti noorte seas ja neid, kes ei kuula üldse raadiot, on rohkem vene noorte hulgas. Internetti kasutab 91% eesti ja vene noortest, arvuti kaudu kuulavad raadiot reaalajas rohkem eesti noored, sagedamini (kord nädalas või sagedamini) teevad seda aga vene noored. Internetist kuulavad eesti noored peamiselt Sky Plussi, vene noored Sky Radiot.

Kui vaadata seda, kui kaua küsitluses osalenud noored keskmiselt päevas raadiot kuulavad, on näha, et eesti noored pühendavad raadiotele veidi rohkem aega kui seda teevad vene noored: alla tunni kuulab raadiot 35% küsitluses osalenud eesti ja 47% vene noortest ning üle tunni 50% eesti ja 45% vene noortest (suur oli nende eesti noorte arv, kes märkisid, et ei oska sellele küsimusele vastust anda või et nende raadiokuulamine on eri päevadel väga erinev).

Eesti noorte hinnangul pakub kõige sobivamaid uudiseid Sky Plus, kust kuulatakse ka kõige meelsamini muusikat ja hommikuprogrammi ning mis pakub kõige sobivamat tausta teistele tegevustele. Vene noored nimetasid kõige sobivamaks uudiste edastajaks Radio 4, millega peaaegu võrdne positsioon oli Sky Radiol. Muusika kuulamiseks sobivad vene

noorte arvates kõige paremini Russkoje Radio ja Sky Radio. Parimat hommikuprogrammi pakub Sky Radio, mis vene noorte hinnangul on ka kõige parem taust teistele tegevustele. Pooled küsitluses osalenud 15–19-aastased eesti ja vene noored ei osanud nimetada sobivat kanalit poliitika- ja ühiskonnasaadete kuulamiseks, mis tuleneb ilmselt sellest, et selles vanuses ei pühenda noored taoliste saadetele kuigi palju aega.

Eesti noorte seas on Eesti Raadio usaldusväärsus kõrge, vene noortest ei osanud Eesti Raadio usaldusväärsele hinnangut anda pooled küsitletuist. Need vene noored aga, kes oma hinnangu andsid, suhtuvad Eesti Raadiosse pigem positiivselt (86% nimetas Eesti Raadiot usaldusväärseks). Eraraadiojaamu peab usaldusväärseks alla 50% eesti ja vene noortest (nii arvab 47% eesti ja 44% vene noortest).

1.4.2.3. Rahvusringhäälingu 2006. ja 2007. aasta meediaküsitluste võrdlus

Küsimused ja vastusevariandid ankeetides ei ole igal aastal ühesugused, seega on täpseid seoseid üsna keeruline leida. Siiski võib välja tuua järgmist:

- 2007. aastal kuulasid 2006. aastaga võrreldes nii eesti kui ka vene noored iga päev rohkem raadiot.
- 2007. aastal suurenes 2006. aastaga võrreldes veidi raadiokuulamisele pühendatav aeg nii eesti kui vene noorte hulgas, endiselt aga kuulasid eesti noored raadiot veidi kauem kui seda tegid vene noored.

1.4.2.4. Raadioauditooriumi Päevikuuringud

Hea ülevaate 15–19-aastaste eesti ja vene rahvusest noorte raadiojaamade eelistuste kohta annavad Eesti Rahvusringhäälingu Raadioauditooriumi Päevikuuringud, mis viiakse läbi neli korda aastas – kevadel, suvel, sügisel ja talvel.

Kui võrrelda 2007. aasta kevadest kuni 2008. aasta sügiseni (v.a 2008 kevad) korraldatud uuringute tulemusi selgub, et 15–19-aastaste noorte seas on kõige kuulatavam raadiojaam Power Hit Radio: 2007. aasta suvel ja talvel ning 2008. aasta talvel on Power Hit Radio kuulatavuse poolest esimesel, 2007. aasta sügisel, 2008. aasta suvel ja sügisel teisel ning 2007. aasta kevadel kolmandal kohal. Power Hit Radio kõrval olid nimetatud perioodil kõige kuulatavamad eestikeelsed raadiojaamad Sun FM (eriti 2008. aastal) ja U-Pop,

venekeelsetest raadiojaamadest olid kõige kuulatavamad Dinamit FM ja Sky Radio (Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekülj 2009).

1.5. Uurimisküsimused

Käesolevas töös otsib autor vastuseid järgmistele küsimustele:

- Miks kuulavad raadiot Tartu eesti- ja miks venekeelse gümnaasiumi õpilased?
- Millised on kahe Tartu kooli gümnaasiuminoorte raadiokanalite ja -saadete eelistused?
- Kuidas suhtuvad raadiosse eesti ja kuidas vene keelt kõnelevad noored?
- Kuhu paigutub raadio eesti- ja kuhu venekeelse kooli noorte jaoks teiste meediakanalitega võrreldes?
 - Kui palju aega pühendavad noored raadiokuulamisele (töö- ja puhkepäevadel) Interneti kasutamise, televiisori vaatamise ning ajalehtede ja ajakirjade lugemisega võrreldes?
 - Kui oluline informatsiooniallikas ja meelelahutuse pakkuja on raadio Interneti, televisiooni, ajalehtede ning ajakirjadega võrreldes?
- Kas meediatarbimine (sh raadiokuulamine) on eesti- ja venekeelse kooli gümnaasiumiõpilaste jaoks teiste vaba aja tegevustega võrreldes pigem põnev või pigem igav tegevus?

2. Metoodika

2.1. Meetodi kirjeldus

Püstitatud uurimisküsimustele vastuste leidmiseks viis töö autor läbi standardiseeritud küsitluse kahe Tartu kooli gümnaasiumiõpilaste seas. Küsitlusuurimuse eesmärk on mõõta midagi võimalikult täpselt, olgu tegu kas arvamuste, teadmiste, uskumuste, suhtumise või meediakasutusega (Priest 1996: 88-89).

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara toovad välja nii küsitlusuurimuste eelised kui ka puudused. Küsitlusmeetod on tõhus, sest selle abil saab koguda suure andmestiku, st jõuda suure hulga inimesteni. Just nimetatud põhjusel valis autor käesoleva uuringu tegemiseks küsitlusmeetodi. Kui ankeet on hoolikalt koostatud, saab andmed kiiresti talletada ja neid arvuti abil analüüsida.

Küsitlusmeetodile heidetakse sageli ette pinnapealsust. Ei ole võimalik kontrollida, kui tõsiselt vastajad uurimusse suhtuvad: kas nad vastavad hoolikalt ja ausalt. Kadu, vastamata jäänud küsimuste hulk, võib vahel osutada üsnagi suureks. Samuti pole selge, kui õnnestunuks vastaja esitatud vastusevariante peab. Küsimuste valesti mõistmist on raske avastada ja pole teada, kas vastajad on kõnealuse valdkonnaga kursis või mitte. Hea ankeedi koostamine nõuab aega ja eeldab uurijalt mitmekülgseid teadmisi ja oskusi (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005: 182).

2.2. Ülevaade küsimustikust

Küsimustikku hakkas autor ette valmistama 2008. aasta detsembris. Küsimustiku esimene variant valmis 2009. aasta jaanuaris, lõplik küsimustik aga 2009. aasta märtsis (vt lisa 1).

A-4 formaadis kirjalik küsimustik sisaldas 80 tunnust, mis olid jagatud nelja blokki.

Esimene blokk sisaldas küsimusi raadiokuulamise kohta ja jagunes omakorda kaheks. Blokk algas küsimustega neile, kes raadiot kuulavad ja lõppes küsimustega, mis olid suunatud noortele, kes raadiokuulamisega ei tegele (st kes vastasid ankeedi esimesele küsimusele, et nad ei kuula raadiot „üldse mitte“). Raadiokuulamist puudutav blokk sisaldas 31 tunnust, neist neli olid vastamiseks vaid noortele, kes raadiot ei kuula. Küsimustebloki esmane eesmärk oli välja selgitada:

- mida noored raadiost kuulavad;

- miks noored raadiot kuulavad ja kuidas nad raadiosse suhtuvad.

Teine küsimusteblokk sisaldas 34 tunnust ja uuris noorte meediakasutust üldisemalt. Küsimustiku selle osa kõige olulisem eesmärk oli teada saada, kuhu paigutub raadio võrreldes teiste meediakanalitega.

Kolmas blokk kandis pealkirja kool ja vaba aeg ning sisaldas 19 tunnust. Nimetatud bloki esmane eesmärk oli selgeks teha, kuhu paigutub meedia (sh raadio) võrreldes teiste vaba aja tegevustega.

Neljas ja kõige viimane blokk sisaldas küsimusi vastanute isikuandmete kohta.

2.2.1. Vastamata küsimused ankeetides

Mitmed noored ei vastanud kõikidele ankeedis sisaldunud küsimustele. Kõige suurem vastuste kadu esines kahe küsimuse puhul. Küsimusele „Kumb igast sõnapaarist ja mil määral kirjeldab paremini Teie tundeid raadio kui meediakanali suhtes?“ ei vastanud neli vene ja neli eesti kooli õpilast. Küsimusele „Millised tegevused on Teie jaoks väga põnevad ja vastupidi, millised väga igavad?“ ei vastanud või vastas ebatäpselt seitse eesti ja kümme vene kooli õpilast.

Tegemist on ankeedi kõige keerulisemate ja süvenemist nõudvamate küsimusega, ilmselt on sellest tingitud ka suur vastuste kadu. Küsimuse „Millised tegevused on Teie jaoks põnevad ja vastupidi, millised väga igavad?“ puhul märkisid mitmed noored ära kõik esitatud vastusevariandid, kuigi küsimuse all oli selgitav tekst, et tähistada tuleb vaid kolm igavat ja kolm põnevat tegevust. Tundub, et vaid kuue tegevuse tähistamise nõue ei olnud ankeedis piisavalt silmatorkavalt esitatud ega köitnud vajalikul määral noorte tähelepanu.

2.3. Ülevaade andmekogumise protseduurist

Küsitlus toimus kahes Tartu koolis – Tartu Forseliuse Gümnaasiumis ja Tartu Annelinna Gümnaasiumis.

Esmalt pöördus töö autor vene õppekeelega Tartu Annelinna Gümnaasiumi poole ja pakkus, et tõlgib ankeedi vene keelde. Kooli direktor aga arvas, et selleks ei ole vajadust, sest gümnaasiumiõpilaste eesti keele oskus on piisavalt hea.

Autor kohtus kooli direktori ja klassijuhatajatega ning selgitas neile küsimustiku sisu. Küsimustiku tutvustamise eesmärk oli tagada, et klassijuhatajad oskaksid õpilaste

küsimustele, mis oleks võinud ankeeti täites esile kerkida, vastata. Klassijuhatajad jagasid küsimustikud oma klasside õpilastele laiali ja kogusid need pärast seda, kui noored olid oma vastused kirja pannud, taas kokku. Täidetud küsimustikud viisid klassijuhatajad direktorile, kes need töö autorile üle andis. Küsitlus toimus ajavahemikul 1.–3. aprill 2009. Teine kool, kus küsitlus toimus, oli Eesti õppekeelega Tartu Forseliuse Gümnaasium. Autor viis ankeedid kooli õppealajuhatajale, kes need omakorda õpetajatele laiali jagas. Õpetajad viisid täidetud küsimustikud tagasi õppealajuhatajale, kes need töö autorile üle andis. Küsitlus toimus ajavahemikul 6.–9. aprill 2009.

2.4. Valimi kirjeldus ja põhjendus

Pilootuuringu korraldamiseks valis autor Tartu Annelinna Gümnaasiumi ja Tartu Forseliuse Gümnaasiumi seepärast, et need koolid on oma olemuselt paljuski sarnased: nii Annelinna Gümnaasium kui ka Forseliuse Gümnaasium on üldharidust andvad piirkonnakoolid.

On oluline märkida, et Tartu Annelinna Gümnaasium osaleb keelekümblusprogrammis ja mitmed ainetunnid selles koolis toimuvad eesti keeles. Seega on tegemist noortega, kelle eesti keele oskuse üldine tase on võrreldes keelekümblusega mittetegelevates vene koolides õppivate eakaaslastega parem.

Et valim oleks piisavalt suur ja kataks kõik gümnaasiumiastmed, otsustas töö autor küsitleda mõlemas koolis nii 10., 11. kui ka 12. klassi õpilasi. Et vältida valimi paisumist liiga suureks, palus autor mõlemas koolis küsimustele vastata ühel klassil igast gümnaasiumiastmest (mõlemas koolis 10.a, 11.a ja 12.a klass). Kokku täitsid ankeedi 146 15–19. aastast õpilast, kellest 76 olid eesti- ja 70 venekeelsed. Valimi struktuuri iseloomustab täpsemalt alljärgnev tabel:

Tabel 1. Valimi struktuur.

Klass	Eesti kool			Vene kool		
	Mees	Naine	Kokku	Mees	Naine	Kokku
10. klass	13	12	25	10	14	24
11. klass	10	13	23	5	14	19
12. klass	11	17	28	16	11	27
Kokku	34	42	76	31	39	70

Siinkohal on oluline rõhutada, et küsitluse valim on spetsiifiline ning hõlmates vaid Tartu kahe kooli gümnaasiuminoori, Tartu-keskne. Seega ei saa küsitluse tulemusi laiendada kõikidele eesti ja vene keelt kõnelevatele gümnaasiuminoortele üle Eesti.

Selleks et paigutada küsitluse tulemused üle-Eestilisse konteksti, on autor kõrvutanud oma uuringutulemusi Eesti Rahvusringhäälingu 2006. ja 2007. aastal korraldatud meediaküsitluste ning uuringu Mina. Maailm. Meedia 2008 tulemustega. Et Eesti Rahvusringhäälingu uuringute fookuses olid kindlad raadiokanalid ja uuringus Mina. Maailm. Meedia pühendati raadiokuulamisele suhteliselt vähe küsimusi, on töö autori pilootuuringu ning nimetatud uuringute tulemusi võimalik kõrvutada vaid osaliselt. Näiteks seda, kus ja millega noored raadiot kuulavad, eelnimetatud uuringud ei käsitle. Samuti seda, kuhu paigutub raadiokuulamine teiste vaba aja tegevustega võrreldes ning kuidas noored raadiosse suhtuvad.

3. Tulemused

3.1. Raadiokuulamine

3.1.1. Millised meediumid on noortel kodus?

Küsitluses osalenud vene ja eesti keelt kõnelevad noored elavad üsna meediarikastes kodudes, siiski on veidi rohkem meediumeid eesti noortel. Ka Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) 2007. aasta meediauuring näitab, et eesti noorte kodud on nende vene keelt kõnelevate eakaaslastega võrreldes meediarikkamad².

Televiisor on olemas kõikidel vastanutel, kaabel- või satelliittelevisioon 70% eesti ja 93% vene noortest. Vene noortest, kellel kaabel- või satelliittelevisiooni ei ole, nimetasid neli, et sooviksid seda, ja vaid üks märkis, et ei tunne selle järele vajadust. ERR-i 2007. aasta meediauuringu järgi oli kaabel- või satelliittelevisioon 54% eesti ja 87% vene noortest.

Erinevus eesti ja vene keelt kõnelevate vastajate vahel tuleneb ilmselt sellest, et kaabel- ja satelliittelevisioon võimaldavad vaadata suuremat hulka venekeelseid kanaleid, mis on ERR-i 2006. aasta meediauuringu järgi informatsiooni hankimise seisukohalt tunduvalt tähtsamad vene noorte jaoks: 80% vene ja vaid 5% eesti noortest märkisid, et Venemaa telekanalid on neile olulised.

Lauaarvuti on 95% eesti ja 96% vene kodudest. Neljast eestikeelse kooli õpilasest, kellel lauaarvuti ei ole, märkis vaid üks, et ta sooviks seda endale saada. Seevastu sooviksid endale arvutit kõik kolm vene noort, kellel seda ei ole. Internetiühendust ei ole vaid kolmel küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõneleval noorel. Autori küsitluste tulemused ühtivad suures osas ERR-i 2007. aasta meediaküsitluse tulemustega, mille kohaselt on arvuti 94% eesti ja 93% vene noortest ning Internetiühendus 91% eesti ja 88% vene noortest. Autori küsitluse ja

ERR-i 2007. aasta meediauuringu vaheline väike erinevus Internetiühenduse osas tuleneb ilmselt küsitluste toimumise ajavahest: võrreldes 2007. aastaga on 2009. aastaks suurenenud nende perekondade arv, kellel on kodus Internetiühendus (Eesti Statistikaameti kodulehekülg 2009).

² Siin ja edaspidi on autori poolt korraldatud küsitluse tulemusi seal kus võimalik kõrvutanud uuringu Mina. Maailm. Meedia 2008 ning 2006. ja 2007. aasta ERR-i meediauuringute tulemustega. Võimaluse korral on kasutatud ERR-i 2007. aasta andmeid. Kui võrreldavad andmed selle aastaga puuduvad, on kasutatud 2006. aasta küsitluse tulemusi.

Raadioaparaat ja muusikakeskus on kodus 83% eestikeelse kooli õpilastest. Küsitluses osalenud vene noortel on neid meediumeid vähem: raadioaparaat on 2/3 ja muusikakeskus 4/5 kodudest. Kõik küsitluses osalenud eesti keelt kõnelevad noored ja suurem osa venekeelse kooli õpilastest, kellel kodus raadioaparaati ei ole, märkisid, et nad ei tunne selle järele vajadust.

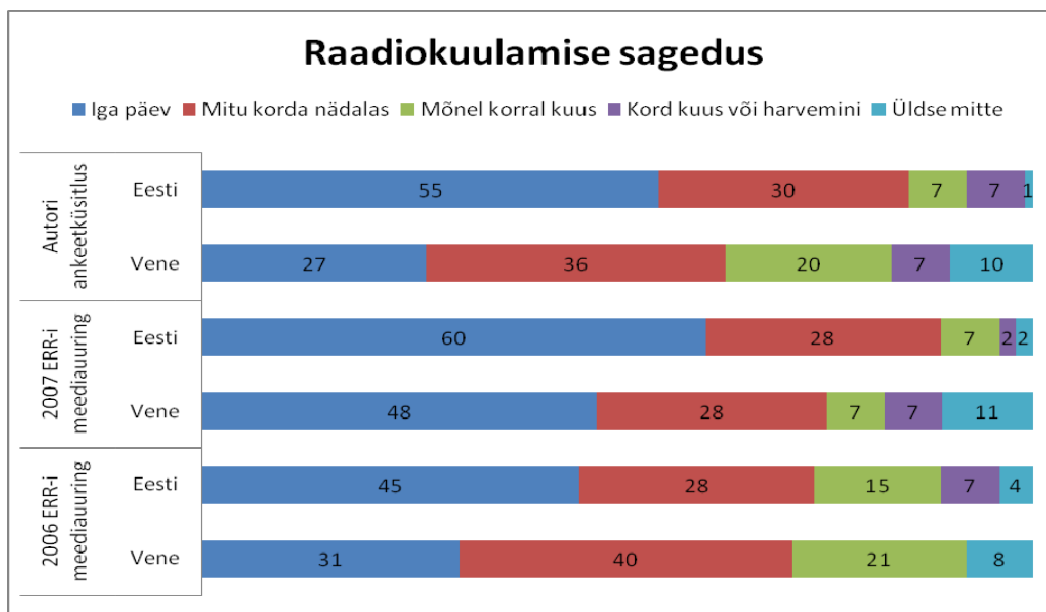
Kui vaadata raadioaparaadi omamist, on näha, et erinevus eesti- ja venekeelse kooli õpilaste vahel on üsna suur: isiklik raadioaparaat on ligi pooltel eesti ja vaid veerandil vene noortest.

Nii töö autori poolt korraldatud küsitlus kui ka ERR-i meediauuringud näitavad, et eesti keelt kõnelevate noorte osakaal, kellel on kodus raadioaparaat ja muusikakeskus, on vene keelt kõnelevate noortega võrreldes suurem. Erinevus võib olla tingitud perekondade majanduslikust olukorrast (vene perekondade keskmine sissetulek on eesti perekondadega võrreldes väiksem (Kasearu & Trumm 2008: 1); mitmed vene noored märkisid, et neil ei ole muusikakeskust, kuid nad sooviksid seda) või vähesest huvist antud seadmeid kasutada (2006. aasta meediaküsitluses märkisid kõik vene noored, kellel raadioaparaati ei ole, et nad ei taha ega vaja seda).

Kaasaskantavaid seadmeid, millega saab raadiot kuulata, on rohkem eestikeelse kooli õpilastel. Mp3 mängija on 76% eesti ja 63% vene keelt kõnelevatest noortest (ERR-i 2006. aasta uuringu järgi oli mp3 mängija 71% eesti ja 60% vene noortest). Telefon, mis võimaldab teiste funktsioonide hulgas ka raadiot kuulata on 79% eesti- ja 69% venekeelse kooli õpilastest. iPod on seevastu üsna vähestel, seda omavad vaid küsitluses osalenud 9 eesti ja 11 vene noort.

3.1.2. Kui sageli noored raadiot kuulavad?

Ankeedi juhatas sisse küsimus „Kui sageli Te raadiot kuulate?“. Kohe esimese küsimuse vastustest ilmneb oluline erinevus küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevate noorte vahel. Kui eestikeelse kooli õpilastest kuulab raadiot iga päev 55%, siis venekeelse kooli õpilaste puhul on vastav näitaja 27%. Erinevus on seega lausa kahekordne. Oluliselt erinev on ka õpilaste arv, kes vastasid, et ei kuula raadiot üldse: eestikeelse kooli õpilastest andis taolise vastuse vaid üks, venekeelsest koolist seitse vastanut. Venekeelse kooli õpilaste hulgas on märkimisväärselt suurem ka mõned korrad kuus või harvemini kui kord kuus raadiot kuulavate noorte arv.

Joonis 1. Raadiokuulamise sagedus ERR-i 2006. ja 2007. aasta meediaküsitluste ning autori korraldatud küsitluse järgi.

Seda, et iga päev kuulavad raadiot sagedamini eesti keelt kõnelevad noored ning et vene keelt kõnelevate noorte hulgas on suurem nende arv, kes ei kuula raadiot üldse, näitavad ka ERR-i meediauuringud (vt joonis 1). Uuringus Mina. Maailm. Meedia 2008 on küsitud kindlate kanalite kuulamissageduse kohta. Selle uuringu järgi on eesti noorte jaoks kõige kuulatavam kanal Sky Plus, mida kuulab igapäevaselt 47% vastanutest. Vene noorte jaoks on sama küsitluse järgi kõige kuulatavam kanal Sky Radio, mida kuulab iga päev 20% küsitluses osalenud vene noortest. Ka see tulemus annab märku sellest, et eesti noored kuulavad raadiot sagedamini.

Erinevus eesti ja vene keelt kõnelevate noorte raadiokuulamises võib tuleneda erinevast omakeelsete kanalite arvust: kui eesti noored saavad valida paarikümne omakeelse radiojaama vahel, siis Eesti venekeelsete kanalite valik on mitu korda väiksem. Teine põhjus, miks vene keelt kõnelevad noored vähem raadiot kuulavad, võib tuleneda vene perekondade madalamast keskmisest sissetulekust eesti keelt kõnelevate perekondadega võrreldes (Kasearu & Trumm 2008: 1), mis ei võimalda soetada meediatehnoloogiat, millega noored sooviksid raadiot kuulata. Seda, et eesti keelt kõnelevad noored on paremini varustatud kaasaskantavate seadmetega, näitavad nii ERR-i meediaküsitlused, uuring Mina. Maailm. Meedia 2008 kui ka autori korraldatud küsitlus.

3.1.3. Mida noored raadiost otsivad?

Peamine põhjus, miks kahe Tartu kooli õpilased raadiot kuulavad, on see, et raadiojaamad mängivad head muusikat – nii vastas 79% eesti ja 75% vene keelt kõnelevatest noortest. Muusika oli nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilaste puhul kõige populaarsem vastusevariant, mis näitab, et raadio on kahe kooli noorte jaoks eelkõige muusikakanal. Seda, et muusika on noorte jaoks oluline, näitab ka ERR-i 2007. aasta meediauuring, kust selgub, et muusikat kuulab raadiost (väga) hea meelega üle 90% eesti ja vene noortest.

Raadio sotsiaalsus on kuulamise põhjuseks pigem eestikeelse kooli õpilaste jaoks, kellest 39% nimetas, et kuulab raadiot, sest raadio pakub seltsi ja peletab üksindust. Küsitluses osalenud venekeelse kooli õpilased raadio seda rolli kuigi oluliseks ei pea: nimetatud põhjustel kuulavad saateid ja muusikat vaid kolm noort. Raadio roll vaba aja sisustamisel on olulisem eestikeelse kooli õpilaste jaoks (27%), vene noortest kasutavad raadiot sel põhjusel vaid neli õpilast.

Raadiosaadete hariv ja arendav roll ei ole kuigi oluline põhjus raadiokuulamiseks nii küsitluses osalenud eesti kui ka vene keelt kõnelevate noorte jaoks. Sama näitab ka ERR-i 2006. aasta meediauuring, mille järgi arutlevad saated ja vestlusringid meeldivad vähem kui kolmandikule noortest, kusjuures märgata ei ole olulist vahet eesti ja vene keelt kõnelevate noorte vahel. Ilmselt ei ole siinkohal põhjust otsida rahvuslikke erinevusi, vaid peab tõdema, et vaadeldava vanuserühma jaoks ei ole taolised saated lihtsalt kuigi kõitvad.

Raadio operatiivsus uudiste edastamisel on veidi olulisem eestikeelse kooli õpilaste jaoks: eestikeelses koolis pidas seda tähtsaks 26%, venekeelses koolis kaheksa õpilast ehk 13%. See, et noorte jaoks ei ole raadio roll operatiivse uudisteedastajana oluline, võib tuleneda sellest, et noored eelistavad informatsiooni hankida eeskätt Internetist (vt täpsemalt alapeatükist 3.2.2.).

28% eesti- ja 11% venekeelsetest noortest vastas, et kuulab raadiot harjumusest. Kümme küsitluses osalenud eesti ja üheksa vene noort nimetasid, et kuulavad raadiot muul põhjusel, st põhjusel, mis vastusevariantide loetelus ei kajastu. Kuus vene ja neli eesti noort märkisid, et kuulavad raadiot autoga sõites, kaks vene noort nimetasid, et kui raadio

mängib, ei pea nad olema vaikuses. Kolm eesti noort tõid välja, et raadiot on hea kuulata kas söömise, hommikuste toimetuste või peole sättimise ajal. Seega on raadio roll (ja põhjus kuulamiseks) mitme küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõneleva noore jaoks sobiva helitausta tekitamine tegevustele, mis ei nõua täit tähelepanu.

Eestikeelse kooli õpilased nimetasid rohkem põhjuseid, miks nad raadiot kuulavad, kui seda tegid vene keelt kõnelevad noored: kui eesti noored valisid keskmiselt 2,8 põhjust, siis vene noorte puhul oli vastav näitaja oli 1,5. Erinevus on seega peaaegu kahekordne ja seotud ilmselt sellega, et küsitluses osalenud vene keelt kõnelevad noored pühendavad raadiokuulamisele vähem aega kui küsitluses osalenud eestikeelse kooli õpilased.

Eestikeelse kooli õpilaste hinnangul on raadiosaadete valik piisavalt mitmekesine (nii arvab 93%), 1/4 vene keelt kõnelevatest noortest aga arvab, et valik võiks olla mitmekesisem. Üks vene noor nimetas, et Tartus peaks olema rohkem venekeelseid raadiokanaleid, teine aga, et vaja oleks rohkem „normaalset vene muusikat“. Kolmas vene õpilane märkis, et puudu on poliitika-, majandus- ja spordisaadetest. Eesti noored tunnevad puudust eelkõige neile meeldivast muusikast. Üks vastaja soovib rohkem *heavy metal* saateid, teine aga, et raadiojaamad mängiksid vähem „diskot, poppi ja sülti“. Kolmas eesti noor nimetas, et Tartus võiks olla raadiojaam, mis mängiks ainult *rock*-muusikat.

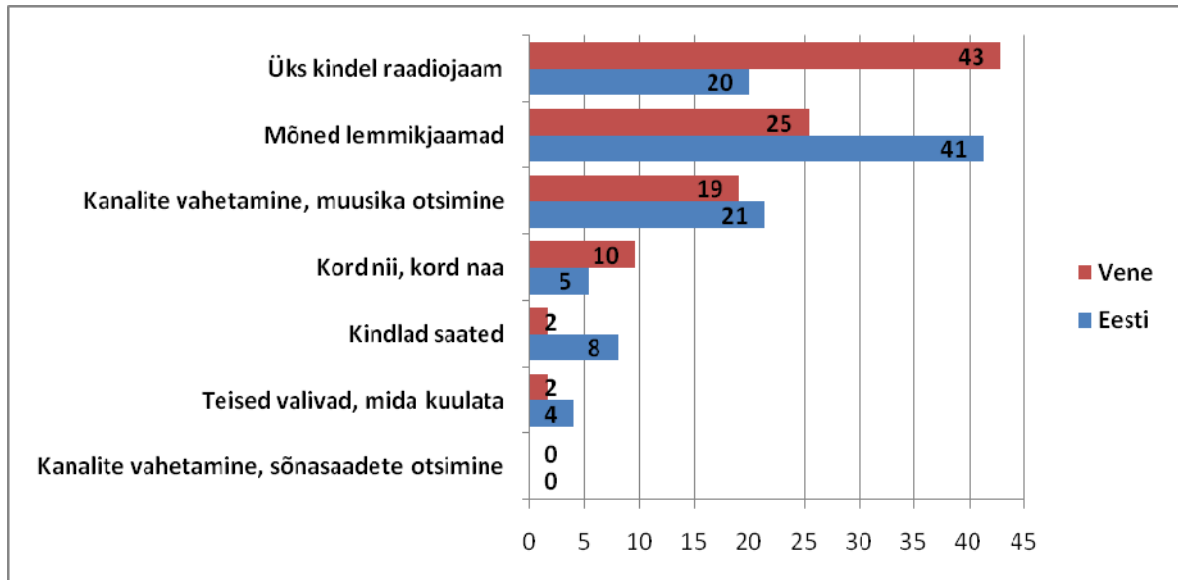
Nagu näha, on venekeelse kooli õpilaste hinnang raadioprogrammidele negatiivsem kui eestikeelse kooli õpilaste oma. Kahjuks nimetasid selle, mis puudu on, vaid kolm vene noort. Võib arvata, et venekeelse kooli õpilased tunnevad hoolimata heast eesti keele oskusest puudust emakeelsetest saadetest ja kanalitest.

3.1.4. Millised raadiokuulajad noored on ja milliseid raadiokanaleid nad kuulavad?

Peamiselt kuulavad küsitluses osalenud noored kas ühte kindlat raadiojaama või valivad paari lemmikjaama vahel, kusjuures venekeelse kooli õpilaste sümpaatiat kuulub enamasti ühele raadiojaamale (43%), eestikeelse kooli õpilastel on aga mitu lemmikjaama (41%) (vt joonis 2). Seda kinnitab ka see, et kui eestikeelse kooli õpilased märkisid ära keskmiselt 3,7 kanalit, mida nad kuulavad, siis vene noorte puhul oli vastav näitaja 2,9.

Mitte ükski kahe kooli õpilastest ei märkinud, et vahetab sageli kanaleid, sest otsib endale sobivaid jutusaateid, pigem tõid nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilased välja, et

vahetavad sageli kanaleid eesmärgiga leida meeldivat muusikat (eesti noortest 21%, vene noortest 19%). Õpilaste arv, kes kuulavad kindlaid saateid või seda, mida kuulavad teised (teised valivad mida kuulata), oli nii eesti kui ka vene keelt kõnelevate õpilaste puhul väike. Rohkesti oli noori, kes väitsid, et neil ei ole kindlaid raadiokuulamisharjumusi.

Joonis 2. Eesti- ja venekeelse kooli õpilaste raadiokuulamisharjumused (%).

Raadiojaamade arvestuses moodustavad eestikeelse kooli õpilaste jaoks esikolmiku Sky Plus (60 kuulajat), Power Hit Radio (52 kuulajat) ja Star FM (40 kuulajat). Populaarsed on ka Raadio Uuno (34 kuulajat) ja Spin FM (23 kuulajat). Küsitluses osalenud vene noorte eelistus on pisut teistsugune. Esikohal on 50 kuulajaga Power Hit Radio, teisel kohal Sky Plus (29 kuulajat) ja kolmandal Raadio 4 (26 kuulajat). Teised venekeelsed raadiojaamad – Sky Radio ja Russkoje Radio – paigutusid vene noorte jaoks vastavalt neljandale (19 kuulajat) ja viiendale (12 kuulajat) kohale.

Kõige ebapopulaarsemad raadiojaamad on küsitletud eesti keelt kõnelevate noorte jaoks Russkoje Radio (0 kuulajat), kristlikud raadiojaamad (1 kuulaja), Raadio 4 (1 kuulaja), Sky Radio (1 kuulaja) ja Vikerraadio (1 kuulaja). Ebapopulaarsete raadiojaamade hulgas, mida praktiliselt ei kuulata, on niisiis kõik kolm vastusevariantide loetelus ära toodud venekeelset raadiojaama.

Küsitluses osalenud vene noorte jaoks on kõige ebapopulaarsemad raadiojaamad Ring FM (0 kuulajat), Vikerraadio (0 kuulajat), Klassikaraadio (1 kuulaja), Raadio 2 (1 kuulaja) ja Sun FM (1 kuulaja). Väärrib märkimist, et kolmandik küsitluses osalenud vene noortest

kuulab ainult eestikeelseid raadiokanaleid. Neid noori, kes kuulavad ainult venekeelseid kanaleid, on seejuures vaid kaks.

Seda, et eestikeelsete raadiokanalite kuulamine (ja ka teiste eestikeelsete meediakanalite jälgimine) on Eesti venekeelse elanikkonna hulgas märksa rohkem levinud kui kohaliku venekeelse meedia jälgimine eestlaste hulgas, kinnitavad ka 2007. aasta suvel toimunud TÜ / Saar Polli küsitluse tulemused ja 2008. aasta aprillis integratsiooni monitooringuga kogutud andmed (Vihalemm 2008: 4). Tänapäeval oskavad mitte-eestlastest noored sageli nii vene kui ka eesti keelt ja on võimelised kuulama nii vene- kui ka eestikeelseid saateid. Eesti noorte vene keele oskus on aga kehv, mis tähendab, et vähem jälgitakse ka venekeelseid meediakanaleid.

Töö autori korraldatud küsitluse kontekstis mängib ilmselt rolli ka see, et Tartu Annelinna Gümnaasium on keelekümbluskool, mille õpilaste eesti keele tase on keskmisest kõrgem. Seega võib selles koolis olla eestikeelseid radiojaamu kuulavate noorte osakaal suurem kui Eestis keskmiselt.

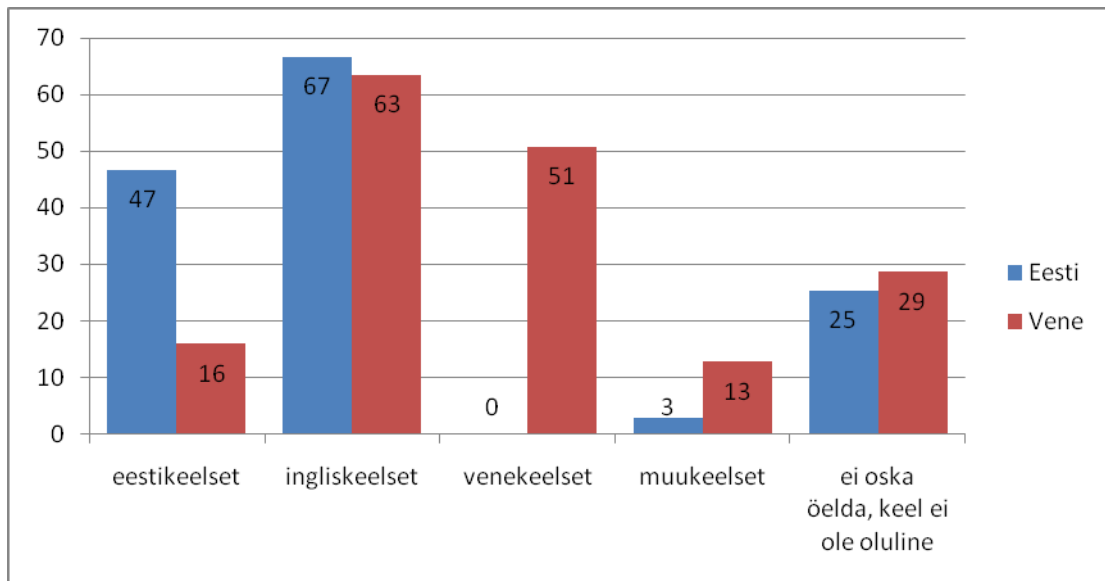
3.1.5. Milliseid saateid noored kuulavad?

Kõige rohkem kuulavad nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilased raadiost muusikasaateid, selle vastusevariandi märkis ära 91% eesti ja 98% vene keelt kõnelevatest noortest. Sarnased on ka ERR-i meediaküsitluste tulemused: 2006. aasta küsitluse järgi meeldivad muusikasaated 95% eesti ja 86% vene noortele ning 2007. aasta meediaküsitluse järgi 93% eesti ja 96% vene noortele.

Muusikasaadetest eelistavad nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilased kõige enam edetabelisaateid (eesti noored 52% ja vene noored 37%) ja saateid, kus mängitakse lihtsalt head muusikat (eesti noored 51% ja vene noored 52%). Tunduvalt vähem kuulatakse tervitussaateid ja teatud kindlat tüüpi alternatiivmuusikasaateid. ERR-i 2006. aasta meediauuring esitas noortele pisut teistsugused vastusevariandid. Selle järgi on eesti ja vene noorte jaoks kõige populaarsemad soovisaated (73% eesti ja 74% vene noortest), teisel kohal on uut või mingit kindlat muusikastiili tutvustavad saated (59% eesti ja 58% vene noortest).

Kõige populaarsem on ingliskeelne muusika, mida kuulab meeeldi ligi 2/3 eesti- ja venekeelse kooli õpilastest (vt joonis 3). Eestikeelset muusikat kuulab meeeldi 47% eesti ja 16% vene noortest, venekeelset muusikat 51% vene õpilastest. Eesti noortest ei kuula

venekeelset muusikat hea meelega mitte keegi, mis viitab taas eesti noorte vähele vene keele oskusele.

Joonis 3. Eesti- ja venekeelse kooli õpilaste muusikaeelistused.

Populaarsuselt järgmine saade on eestikeelse kooli õpilaste jaoks hommikuprogramm (72%). Küsitluses osalenud vene noortest kuulab hommikuprogrammi vaid 17%. Et hommikuprogrammi kuulatakse tavaliselt koos perega, võib erinevus eesti ja vene noorte vahel tuleneda sellest, et vene keelt kõnelevad noored ja nende vanemad ei ole leidnud sobivat raadiojaama, mida üheskoos kuulata. See, et küsitletud venekeelse kooli õpilased oskavad hästi eesti keelt, ei tähenda, et seda oskaksid nende vanemad, mis ahendab oluliselt kanalite valikut. Samas on eesti keelt kõnelevatel noortel ja nende vanematel erinevalt venekeelsetest perekondadest võimalus valida kümnete kanalite vahel.

Seda, et vene keelt kõnelevad noored ja nende vanemad ei ole hommikuprogrammi suhtes ühel meelel, näitab ka ERR-i 2007. aasta meediauuring, mille järgi 15–19-aastaste vene noorte hinnangul on kõige sobivam kanal hommikuprogrammi kuulamiseks Sky Radio, üle 40 aastastest arvab nii vaid 10%.

ERR-i 2006. aasta meediauuringus küsiti, mida noortele hommikul kõige enam meeldib kuulata. Esikohal oli muusika: nii eesti kui ka vene noortele meeldib särtsakas ja ergutav muusika (77% eesti ja 85% vene noortest). Eesti noorte jaoks olid teisel kohal Eesti uudised (66%), kolmandal ilmateade. Vene noorte jaoks oli teisel kohal ilmateade (77%), kolmandal kohal naljad. Eesti uudised olid vene noorte jaoks alles viiendal kohal (35%).

Uudistesaaiteid kuulavad küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevad noored enam-vähem võrdselt (vastavalt 32% ja 35%), ERR-i 2006. aasta meediaküsitluse järgi kuulab meeleldi uudiseid 55% eesti ja 49% vene noortest. Seega kuulavad käesoleva töö autori küsitluses osalenud noored raadiost uudiseid oluliselt vähem kui ERR-i küsitluses osalenud noored. Et autori küsitlus toimus vaid Tartu koolides, võib nendele tulemustele toetudes eeldada, et vaadeldud Tartu koolide õpilased kuulavad raadiouudiseid vähem kui sama vanad noored Eestis keskmiselt.

Küsimusele ERR-i 2006. aasta meediaküsitluses, kus vastajad pidid nimetama, millised teemad või eluvaldkonnad neile huvi pakuvad, vastas 15–19-aastastest eesti noortest 43%, et neid huvitavad väga Eesti päevasündmused. Vene noorte puhul oli vastav näitaja peaaegu kaks korda väiksem (22%), mis näitab, et vene keelt kõnelevad noored ei tunne eriti huvi Eestis toimuva vastu. Sarnasele erinevusele viitavad ka uuringu Mina. Maailm. Meedia 2008 tulemused, mille järgi jälgib eri meediakanalite edastatavaid uudiseid Eestis ja välismaal toimuva kohta vähemalt kord päevas 41% eesti ja 27% vene noortest, uudiseid jälgib harva ja ebaregulaarselt 25% eesti ja 42% vene keelt kõnelevatest noortest. Eestis toimuvast on enda hinnangul hästi informeeritud 82% eesti ja 61% vene noortest, Venemaal toimuvast 15% eesti ja 38% vene noortest.

Kui vaadata, kuidas kuulavad vestlussaateid kahe Tartu kooli noored, selgub, et vestlussaateid jälgivad rohkem eestikeelse kooli õpilased (27% eesti ja 10% vene noortest). ERR-i 2006. aasta meediauuringu järgi meeldivad vestlusringid ja arutlevad saated 32% eesti ja 26% vene noortest. Eesti noorte puhul on nimetatud näitaja seega üsna ühesugune, vene noorte osas on aga erinevus suurem. Ka siin võib põhjuseks tuua selle, et noored otsivad raadiost eeskätt meelelahutust, ning selle, et venekeelseid raadiokanaleid on Eestis vähe. Vestlussaadete kuulamine mitte oma emakeeles nõuab ka hea eesti keele oskuse puhul kindlasti suuremat pingutust.

Kõige ebapopulaarsemad raadiosaated on nii vene kui ka eesti kooli õpilaste jaoks lastesaated, ususaated ja loodussaated.

Küsitluses osalenud eestikeelse kooli õpilaste raadiosaadete valik on mitmekülgsem kui vene kooli õpilaste oma: kui eesti noored märkisid ära keskmiselt 3,2 saadet, mida nad kuulavad, siis vene noorte puhul oli vastav näitaja 2,3. Lisaks ülaltoodud põhjustele võib siinkohal viidata erinevusele raadiokuulamisele pühendatud ajas – küsitluses osalenud eesti

noored kuulavad raadiot sagedamini ja kauem, tänu millele on nende saadete valik mitmekülgsem.

3.1.6. Kus ja kui tihti noored raadiot kuulavad?

Kõige rohkem kuulavad nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilased raadiot autos: väga sageli ja sageli kasutab autoraadiot raadiokuulamiseks 88% küsitluses osalenud eesti ja 78% vene noortest. Üldse ei kasuta autoraadiot raadiokuulamiseks vaid kolm eesti- ja kaks venekeelse kooli õpilast.

Populaarsuselt järgmine koht raadiokuulamiseks on küsitluses osalenud eesti ja vene noorte jaoks kodu, kus kuulab raadiot väga sageli ja sageli 53% eesti ja 45% vene noortest. 40% eesti- ja 35% venekeelse kooli õpilastest kuulab kodus raadiot harva või väga harva. Nendest, kes kodus raadiot ei kuula, on ülekaalus vene keelt kõnelevad noored, eesti keelt kõnelevate noortega võrreldes on vahe lausa kolmekordne.

Sõprade juures ja peol viibides küsitluses osalenud noored eriti raadiot ei kuula. Vaid 27% eesti ja 21% vene keelt kõnelevatest noortest märkis, et kuulab raadiot väga sageli või sageli sõprade juures ning 26% eesti ja 24% vene noortest, et teeb seda väga sageli või sageli peol viibides. Märkimisväärselt suurem on vene noorte arv, kes ei kuula raadiot peol või sõprade juures üldse. Kui eesti noortest ei kuula raadiot peol viibides 21% ja sõprade juures 16%, siis vene noorte puhul on vastavad näitajad 46% ja 38%.

Kaasaskantavad seadmed on veidi populaarsemad raadiokuulamisvahendid eestikeelse kooli õpilaste jaoks: neid kasutab väga sageli ja sageli 44% eestikeelse kooli õpilastest, vene noorte puhul on vastav näitaja 36%. Üldse ei kasuta kaasaskantavaid seadmeid raadiokuulamiseks 20% eesti ja 33% vene keelt kõnelevatest noortest. Erinevus eesti ja vene keelt kõnelevate noorte osas võib tuleneda kaasaskantavate seadmete omamisest: küsitluses osalenud venekeelse kooli õpilastel on neid seadmeid eesti keelt kõnelevate noortega võrreldes vähem.

3.1.7. Millega noored raadiot kuulavad?

Kõige enam kasutavad nii eesti kui ka vene keelt kõnelevad noored raadiokuulamiseks autoraadiot, mida kuulab väga sageli ja sageli 82% eesti- ja 76% venekeelse kooli õpilastest. Vaid neli eesti ja kolm vene noort ei kasuta autoraadiot üldse.

Raadioaparaati, arvutit, kaasaskantavaid seadmeid ja muusikakeskust kasutavad küsitluses osalenud eesti noored sageli ja väga sageli üsna ühepalju: raadioaparaati 48%, arvutit 48%, kaasaskantavaid seadmeid 47% ja muusikakeskust 44%. Vene noorte puhul on pilt veidi teistsugune. Nimetatud meediumitest kasutavad venekeelse kooli õpilased raadiokuulamiseks väga sageli ja sageli kõige enam arvutit (42%), seejärel kaasaskantavaid seadmeid (36%) ning muusikakeskust (29%). Raadioaparaati kasutab raadiokuulamiseks väga sageli ja sageli vaid 27% vene noortest.

Küsitluses osalenud vene noorte seas on võrreldes eesti keelt kõnelevate noortega oluliselt suurem ka nende arv, kes ei kasuta raadioaparaati üldse: kui eesti kooli õpilastest ei kasuta raadioaparaati 27%, siis vene õpilaste puhul on vastav näitaja 41%. Pea sama suur on ka vene noorte osakaal, kes ei kasuta raadiokuulamiseks muusikakeskust (40%), eesti õpilaste vastav näitaja on 23%. Kaasaskantavaid seadmeid ei kasuta raadiokuulamiseks 20% eesti- ja 22% venekeelse kooli noortest, arvutit ei kasuta raadiokuulamiseks üldse 17% vene ja eesti noortest.

Konkurentsilt kõige ebapopulaarsem raadiokuulamisvahend on eesti- ja venekeelse kooli õpilaste jaoks raadiokell, mida ei kuula üldse 83% eesti ja vene noortest. Väga sageli või sageli kasutavad raadiokella raadiokuulamiseks vaid kaks eesti- ja kaks venekeelse kooli õpilast.

3.1.8. Kuidas eesti- ja venekeelse kooli õpilased raadiosse suhtuvad?

Noored, nii need kes raadiot kuulavad kui ka need, kes raadiot ei kuula, said valida kaheksa vastandliku sõnapaari vahel ja otsustada, kumb sõna iseloomustab paremini nende tundeid radio kui meediakanali suhtes (vt lisa 1, küsimused 24–31).

Sõnapaarist aeglane-kiire iseloomustab nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilaste jaoks raadiot paremini sõna kiire, siiski oli eesti keelt kõnelevate noorte hinnang radiotele oluliselt positiivsem kui vene keelt kõnelevate oma. 2/3 eesti noortest vastas, et raadio on vähesel määral, keskmiselt või väga kiire, sama näitaja oli vene noorte puhul 36%³. Vene noortest märkis 29%, et raadio on vähesel määral, keskmiselt või väga aeglane. Eesti noortest nimetasid raadiot aeglaseks või pigem aeglaseks vaid kuus.

Sõnapaarist võõras-tuttav iseloomustab raadiot noorte hinnangul pigem sõna tuttav - nii arvab 60% eesti- ja 41% venekeelse kooli õpilastest. Raadiot peavad võõraks või pigem võõraks 9 eesti ja 19 vene noort.

Sõnapaarist keeruline-lihtne iseloomustab raadiot küsitluses osalenud noorte hinnangul paremini sõna lihtne. Seda, et raadio on vähesel määral, keskmiselt või väga lihtne, arvab 2/3 eesti noortest (kusjuures neist 81% peab raadiot keskmiselt või väga lihtsaks) ja 55% vene noortest. Raadiot peab vähesel määral, keskmiselt või väga keeruliseks 23% küsitluses osalenud vene ja vaid 11% eesti noortest.

Sõnapaarist konservatiivne-uuendusmeelne oli selgelt populaarsem sõna uuendusmeelne. Seda, et raadio on kas vähesel määral, keskmiselt või väga uuendusmeelne, arvab ligi 2/3 eesti- ja 44% venekeelse kooli õpilastest. Konservatiivseks või pigem konservatiivseks peab raadiot 29% vene noortest. Eesti noortest arvavad vaid viis, et raadio on vähesel määral konservatiivne. Seda, et raadio oleks keskmiselt või väga konservatiivne, ei arva ükski eestikeelse kooli õpilane.

Sõnapaarist igav-huvitav domineeris sõna huvitav, seejuures peavad küsitluses osalenud eesti keelt kõnelevad noored raadiot huvitavamaks kui venekeelse kooli õpilased. Kokku andis radiotele hinnangu huvitav või pigem huvitav 3/4 eesti keelt kõnelevatest noortest (neist 87% arvab, et raadio on keskmiselt või väga huvitav) ja pooled vene noored. Raadiot peavad vähesel määral, keskmiselt või väga igavaks seitse eesti noort (seejuures ei nimetanud keegi raadiot väga igavaks) ja 29% venekeelse kooli õpilastest.

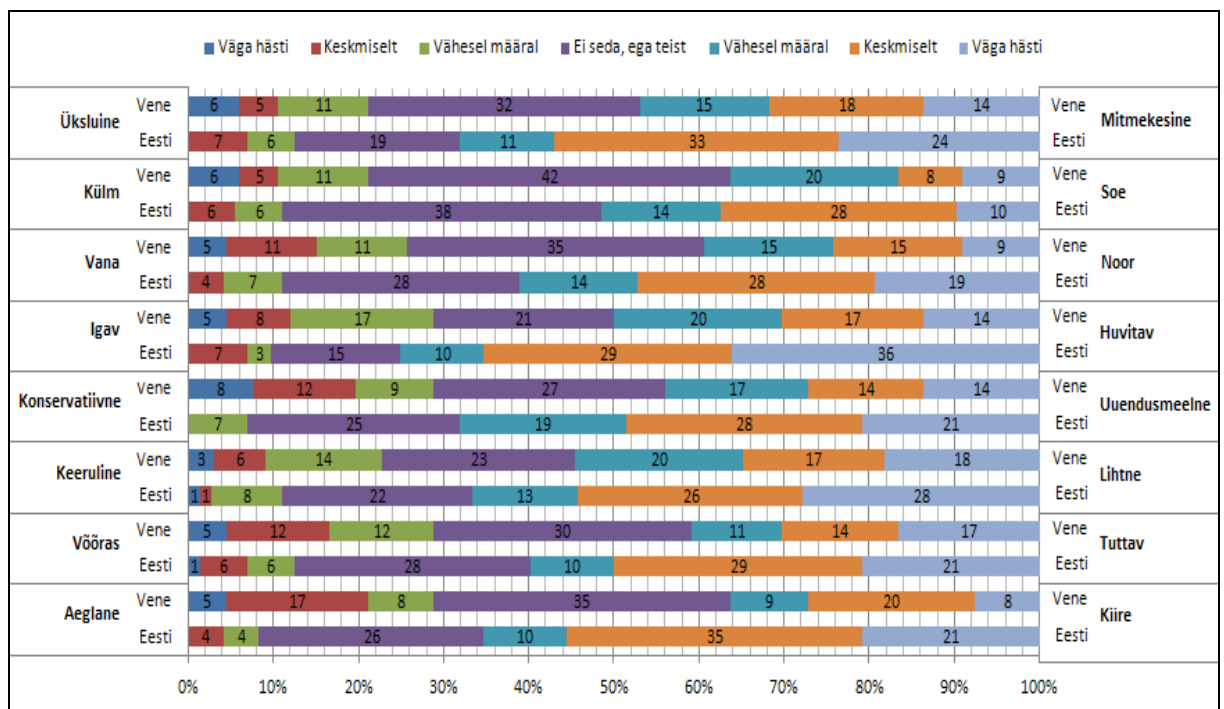
³ Selle ja järgmiste sõnapaar-vastuste puhul on protsent võetud vastuste arvust, st arvestatud ei ole neid, kes jätsid küsimusele vastamata.

Sõnapaarist vana-noor iseloomustab raadiot nii vene kui ka eesti kooli õpilaste hinnangul paremini sõna noor. Eesti õpilaste hinnang raadiotele on seejuures positiivsem: raadiot näeb kas vähesel määral, keskmiselt või väga noorena 61% eesti ja 39% vene kooli õpilastest. Raadio on vähesel määral või keskmiselt vana 11% eesti ja 21% vene noorte silmis. Väga vanaks ei nimetanud raadiot ükski eesti noor, küll aga kolm vene noort.

Kõige keerulisem oli hinnangut anda sõnapaarile külm-soe – seda näitab suur vastuste „ei seda ega teist“ arv (nii vastasid 27 eesti ja 28 vene noort). Eesti noorte silmis on raadio soojem kui vene noorte hinnangul. Seda, et raadio on vähesel määral, keskmiselt või väga soe, arvab 51% eesti ja 36% vene kooli õpilastest. Raadiot peab pigem külmaks või külmaks 11% eesti ja 21% vene noortest.

Sõnapaarist üksluine-mitmekesine on noorte silmis selgelt ülekaalus viimane. Nimelt arvab 2/3 eestikeelse kooli noortest, et raadio on vähesel määral, keskmiselt või väga mitmekesine; vene keelt kõnelevatest noortest arvab seda 47%. Üksluseks või pigem üksluseks peavad raadiot 9 eesti- ja 14 venekeelse kooli õpilast.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilaste suhtumine raadiosse on pigem positiivne, paremas valguses näevad raadiot eesti keelt kõnelevad noored (vt joonis 4).

Joonis 4. Küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevate noorte suhtumine raadiosse.

Vene noorte negatiivsem hinnang raadiole võib tuleneda venekeelsete kanalite vähesusest ja seega väiksemast võimalusest valida endale omakeelne meelepärase raadiojaam.

3.2. Meediakasutus

3.2.1. Meediakanalite jälgimine kooli- ja puhkepäevadel

Küsitluses osalenud kahe Tartu kooli õpilased kasutavad nii kooli- kui ka puhkepäevadel kõige rohkem Internetti, teisel kohal on televiisori vaatamine. Kolmandal positsioonil on raadiokuulamine ning neljandal ajalehtede ja ajakirjade lugemine (vt lisa 2).⁴ ERR-i 2007. aasta meediauuringu⁵ tulemused erinevad autori korraldatud küsitluse tulemustest vaid venekeelsete noorte kahe peamise eelistuse osas. ERR-i uuringutulemuste järgi on vene noorte jaoks esimesel positsioonil televiisori vaatamine ning alles teisel kohal Interneti kasutamine. Kuna erinevalt käesoleva töö autori korraldatud küsitlusest hõlmas ERR-i uuring läbilõiget Eesti vene kogukonnast, siis võib antud erinevus olla eriomane just autori vaadeldud koolile.

Internetti kasutavad nii kooli- kui ka puhkepäevadel peaaegu kõik kahes Tartu koolis korraldatud küsitluses osalenud õpilased (99%).

Koolipäevadel on vähem kui tund aega Internetis kümme eesti- ja 11 venekeelse kooli õpilast. Kõige suurem hulk vastanutest kasutab Internetti 2–3 tundi, nii on see 34% eesti ja 29% vene keelt kõnelevate noorte puhul. Neid noori, kes pühendavad Internetile rohkem kui kolm tundi, on väga palju: koolipäevadel kasutab Internetti rohkem kui kolm tundi 37% eesti ja 40% vene keelt kõnelevatest noortest.

Puhkepäevadel kasutavad Internetti kuni tund aega viis eesti ja seitse vene kooli õpilast. Küsitluses osalenud eesti noored kasutavad Internetti enamasti 2–3 tundi, just nii kaua on Internetis 24% eesti kooli õpilastest. Vene noorte arvestuses on kõige populaarsem kasutamisaeg 3–4 tundi, mille märkis ankeetides ära 1/4 noortest. Üle nelja tunni pühendab puhkepäevadel Internetile kolmandik küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevatest noortest.

Küsitlustulemused näitavad, et venekeelse kooli õpilased kasutavad Internetti kauem kui eesti keelt kõnelevad noored, seda eriti puhkepäevadel.

⁴ Meediakanalid on järjestatud lähtuvalt sellest, kui suur hulk noortest kasutab neid üle ühe tunni.

⁵ ERR-i 2007. aasta uuringus meediakasutust kooli- ja puhkepäevadel eraldi ei vaadeldud.

Televiisorit vaatab koolipäevadel 93% eesti- ja 97% venekeelse kooli õpilastest, puhkepäevadel 95% küsitluses osalenud eesti ja 100% vene noortest.

Koolipäevadel vaatavad televiisorit vähem kui tund aega seitse eesti ja 11 vene kooli õpilast. Kui vene noored vaatavad televiisorit enamasti ühe tunni (36%), siis küsitluses osalenud eesti noorte vaatamisaeg on pikem: 37% eesti noortest veedab teleekraani ees 2–3 tundi. Neid, kes vaatavad televiisorit kolm kuni viis tundi, on tunduvalt rohkem eesti noorte hulgas (24% eesti ja 11% vene noortest). Üle viie tunni veedavad teleekraani ees üks eesti ja üks vene keelt kõnelev noor.

Puhkepäevadel vaatavad televiisorit kuni tund aega viis eesti- ja kaheksa venekeelse kooli õpilast. Enamasti vaatavad televiisorit nii eesti kui ka vene noored 2–3 tundi, just nii kaua veedab televiisori ees 29% eesti ja 31% vene noortest. Kolm kuni viis tundi sisustab puhkepäevadel televiisori vaatamisega 43% eesti ja 34% vene keelt kõnelevatest noortest. Üle viie tunni veedavad teleekraani ees viis eesti ja kaks vene noort.

Televiisorit vaatavad nii kooli- kui ka puhkepäevadel kauem küsitluses osalenud eesti keelt kõnelevad noored, kusjuures vahe on suurem koolipäevadel.

Koolipäevadel kuulab raadiot 84% eesti- ja 80% venekeelse kooli õpilastest, puhkepäevadel 82% eesti ja 76% vene noortest.

Koolipäevadel kuulavad vene õpilased raadiot enamasti 15 minutit, just nii kaua pühendab sellele meediumile 1/3 vene noortest, eesti keelt kõnelevate noorte vastav näitaja on 13%. Eestikeelse kooli õpilased kuulavad koolipäevadel raadiot enamasti tund aega, just nii kaua kuulab raadiot 22% eesti noortest, vene noorte puhul on vastav näitaja 14%. Üle kahe tunni kuulab raadiot 28% eesti ja 19% vene noortest, mis näitab, et eestikeelse kooli õpilaste raadiokuulamisaeg on koolipäevadel pikem kui venekeelse kooli õpilastel.

Puhkepäevadel kuulab raadiot kuni 15 minutit 13% eesti ja 16% vene kooli õpilastest. Enamasti kuulavad raadiot nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilased tund aega, nii märkis ankeetidesse 22% eesti ja 27% vene keelt kõnelevatest noortest. Eesti ja vene keelt kõnelevate õpilaste arv, kes kuulavad raadiot üle kahe tunni, on vastavalt 22 ja 12, mis näitab, et eestikeelse kooli õpilaste raadiokuulamisaeg on ka puhkepäevadel pikem.

Ajalehti ja ajakirju loeb koolipäevadel 87% eesti- ja 74% venekeelse kooli õpilastest, puhkepäevadel 90% eesti ja 74% vene noortest. Niisiis on vene keelt kõnelevate noorte hulgas tunduvalt rohkem neid, kes ei loe ajalehti üldse.

Koolipäevadel loevad eesti keelt kõnelevad noored ajalehti ja ajakirju enamasti kuni 30 minutit (41%), vene noored kuni 15 minutit (33%). Tund aega pühendavad ajalehtede ja ajakirjade lugemisele seitse eesti- ja kümme venekeelse kooli õpilast, kaks kuni kolm tundi ainult kaks vene noort. Kauem kui kolm tundi ei loe ajalehti ja ajakirju mitte ükski küsitluses osalenud noor.

Puhkepäevadel loevad eestikeelse kooli õpilased ajalehti ja ajakirju enamasti kuni 30 minutit (39%), vene noored kuni 15 minutit (31%). Tund aega pühendab ajalehtede ja ajakirjade lugemisele 15% eesti- ja 10% venekeelse kooli õpilastest, kaks kuni kolm tundi kolm eesti ja neli vene noort. Kauem kui kolm tundi ei loe ajalehti ja ajakirju mitte ükski küsitluses osalenud noor.

3.2.2. Meediakanalid kui informatsiooniallikad

Kõige tähtsam informatsiooniallikas on nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilaste jaoks Internet, tähtsuselt järgmine on televisioon. Kolmandal kohal on ajalehed ja neljandal raadio. Viiendal ja viimasel positsioonil on ajakirjad⁶ (vt lisa 3).

ERR-i 2007. aasta meediauuringus on nimetatud konkreetsed meediakanalid ja küsitud, kui oluline on üks või teine informatsiooni hankimise seisukohalt. Selle küsitluse järgi on 15–19-aastaste eesti noorte jaoks kõige olulisem (ja usaldusväärsem) informatsiooniallikas Internet (päevalehed Internetis, uudisteportaalid) ning vene noorte jaoks televisioon (Vremja (PBK), Vesti (RTR Planeta), Novosti Estonii (PBK)). Teisel positsioonil on eesti noorte jaoks televisioon (Kanal 2 Reporter, ETV Aktuaalne Kaamera, TV3 Seitsmesed uudised ja globaalsed uudistekanalid) ja vene noorte jaoks Internet (novosti24.ee, delfi.ee). Kolmandal kohal on eesti noorte jaoks ajalehed (päevalehed, nädalalehed, kohalikud lehed) ja vene noorte jaoks raadio (Raadio 4 uudised ja Eho Dnja ning Vene raadio uudised). Neljandal positsioonil on eesti noorte jaoks raadio (Eesti Raadio uudistesaadet ja eraraadiojaamade uudistesaadet) ja vene noorte jaoks ajalehed (MK Estonia, venekeelne Linnaleht, venekeelne Postimees ja Vesti Dnja).

Erinevused autori korraldatud küsitluse ja ERR-i 2007. aasta meediauuringu vahel võivad tuleneda erinevast küsimuse püstitusest.

⁶ Edetabel on koostatud vastuste „kõige olulisem“ ja „väga oluline“ summa alusel.

Tähtsaim informatsiooniallikas on kahes Tartu koolis toimunud küsitluses osalenud vene ja eesti noorte jaoks Internet, mida kasutavad informatsiooni hankimiseks kõik noored. Internet on kõige olulisem ja väga oluline informatsiooniallikas 90% eesti- ja 69% venekeelse kooli õpilaste jaoks. Täiesti väheoluliseks informatsiooniallikaks peab Internetti vaid üks vene noor. Küsitlustulemused näitavad, et kuigi venekeelse kooli õpilased pühendavad Internetile rohkem aega kui eestikeelse kooli õpilased, on Internet informatsiooniallikana tunduvalt tähtsam eesti keelt kõnelevate noorte jaoks.

Tähtsuselt järgmine informatsiooniallikas on televisioon, mis on kõige olulisem ja väga oluline 2/3 eesti- ja venekeelse kooli õpilaste jaoks. Täiesti väheoluliseks informatsiooniallikaks peab televisiooni vaid üks küsitluses osalenud vene noor, televisiooni teabevahendina ei kasuta vaid üks küsitletud eesti kooli õpilane. Niisiis on televisioon küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevate noorte jaoks võrdselt oluline.

Informatsiooniallikana tähtsuselt kolmandal kohal on ajalehed, mida peab kõige olulisemaks ja väga oluliseks 53% eesti- ja 24% venekeelse kooli õpilastest. Ajalehed on täiesti väheoluliseks infoallikaks kahe eesti ja üheksa vene noore jaoks ning neid ei kasuta teabevahendina neli eesti ja 11 vene noort. See näitab, et ajalehed on informatsiooniallikana tähtsamad küsitluses osalenud eesti keelt kõnelevate noorte jaoks.

Raadio paigutub informatsiooniallikate edetabelis neljandale kohale. Seda peab kõige olulisemaks ja väga oluliseks 18% eesti- ja 21% venekeelse kooli õpilastest. Raadio on täiesti väheoluline 12% eesti ja 11% vene noorte jaoks ning seda ei kasuta teabevahendina neli eesti ja kuus vene noort. Niisiis on raadio roll informatsiooniallikana küsitluses osalenud eesti ja vene noorte jaoks üsna ühesugune.

Informatsiooniallikate edetabelis on viiendal ja viimasel kohal ajakirjad, mis on kõige olulisemad vaid kahe küsitluses osalenud vene noore jaoks. Eesti noortest ei nimetanud ajakirju kõige olulisemaks mitte keegi. Väga olulised on ajakirjad 15% eesti- ja 10% venekeelse kooli õpilaste jaoks. Täiesti väheoluliseks informatsiooniallikaks nimetasid ajakirju kaheksa eesti ja kaheksa vene noort, neid ei loe kuus eesti- ja kümme venekeelse kooli õpilast.

3.2.3. Meediakanalid kui meelelahutuse pakkujad

Tähtsaim meelelahutuse pakkuja on kahe küsitletud Tartu kooli õpilaste jaoks Internet, tähtsuselt teine televisioon. Kolmandal kohal on eesti keelt kõnelevate noorte jaoks raadio ja vene keelt kõnelevate noorte jaoks ajakirjad. Neljandal kohal on eestikeelse kooli õpilaste jaoks ajakirjad ja venekeelse kooli õpilaste jaoks raadio. Viiendal ja viimasel kohal on nii vene kui ka eesti noorte jaoks ajalehed (vt lisa 3).

Kõige tähtsam meelelahutuse pakkuja on Internet⁷, mida nimetas kõige olulisemaks ja väga oluliseks 87% eesti- ja 84% venekeelse kooli õpilastest. Täiesti väheoluline ei ole Internet mitte ühegi küsitluses osalenud vene ja eesti noore jaoks, samuti ei märkinud mitte keegi, et ta Internetti ei kasuta.

ERR-i 2007. aasta meediauuringu järgi kasutavad nii eesti kui ka vene noored Internetti kõige rohkem videolõikude vaatamiseks ja filmide allalaadimiseks.

Tähtsuselt teine meelelahutuse pakkuja on televisioon, mis on kõige olulisem ja väga oluline 75% eesti- ja 71% venekeelse kooli õpilaste jaoks. Täiesti väheoluliseks meelelahutuse pakkujaks nimetasid televisiooni vaid kaks küsitluses osalenud eesti noort, vene noortest ei arva nii mitte keegi. Televiisorit ei vaata sellel eesmärgil üks eesti ja üks vene noor.

Meelelahutuse pakkujate edetabelis on kolmandal kohal eestikeelse kooli õpilaste jaoks raadio, vene keelt kõnelevate noorte jaoks aga ajakirjad. Raadiot peab kõige olulisemaks ja väga oluliseks meelelahutuse pakkujaks 29% eesti- ja 17% venekeelse kooli õpilastest. Ajakirjad on kõige olulisemad ja väga olulised meelelahutuse pakkujad 25% eesti ja 19% vene noorte jaoks. Kõige olulisemaks ei nimetanud ajakirju mitte ükski vene noor.

Raadio on täiesti väheoluline meelelahutuse pakkuja seitsme eesti ja kaheksa küsitluses osalenud vene noore jaoks, raadiot ei kuula sellel eesmärgil kolm eesti- ja kaheksa venekeelse kooli õpilast. Ajakirju peavad täiesti väheoluliseks neli eesti ja üheksa vene noort, ajakirju ei loe sel eesmärgil 7% eesti ja 17% vene noortest. Seega on ajakirjad olulisemad meelelahutuse pakkujad eestikeelse kooli õpilaste jaoks.

⁷ Edetabel on koostatud vastuste „kõige olulisem“ ja „väga oluline“ summa alusel.

Ajalehed, mis on meelelahutuse pakkujate edetabelis viiendal ja viimasel kohal, on kõige olulisemad kahe küsitletud vene noore jaoks. Eesti noortest ei märkinud keegi ajalehti kõige olulisemaks. Väga olulised on ajalehed kümne eesti ja kuue vene keelt kõneleva noore jaoks. Täiesti väheolulised on ajalehed meelelahutuse seisukohalt 13% eesti ja 17% vene noorte jaoks, neid ei loe selle eesmärgil 5% eesti- ja 26% venekeelse kooli õpilastest.

3.2.4. Millised on noorte jaoks igavad ja millised põnevad tegevused?

Kõige põnevam tegevus on nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilaste jaoks sõpradega kohtumine, mille märkis ära 61% eesti ja 56% vene noortest. Eesti keelt kõnelevate noorte jaoks on populaarsuselt teine tegevus sportimine, mida peavad põnevaks pooled noored (vene noorte edetabelis on sportimine 5. kohal), vene keelt kõnelevate noorte jaoks on teisel positsioonil kinoskäik 31%-ga (eesti noorte edetabelis on kinoskäik 6. kohal). Kolmandal kohal on nii vene kui ka eesti keelt kõnelevate noorte jaoks Internetis surfamine, millele andis oma hääle 36% eesti ja 30% vene noortest.

Raadiokuulamine paigutub nelja häälega eesti keelt kõnelevate noorte põnevate tegevuste edetabelis (kus on kokku 17 tegevust) kohtadele 11–14. Vene noortelt sai raadiokuulamine vaid ühe hääle ja jagab pillimängu harjutamisega viimast ja eelviimast kohta.

Kõige igavam tegevus on eestikeelse kooli õpilaste jaoks pillimängu harjutamine, mida peab igavaks 47% küsitluses osalenud eesti noortest, vene noorte arvestuses pälvis kõige igavamate tegevuste edetabelis esikoha raamatulugemine (40%). Teist ja kolmandat kohta jagavad eestlaste arvestuses ajakirja ja koomiksi lugemine ning raamatulugemine (33%), vene keelt kõnelevate noorte arvestuses ajakirja ja koomiksi lugemine (36%). Neljandal kohal on eestikeelse kooli õpilaste jaoks arvutimängude mängimine, mida peab igavaks 30% noortest, vene noorte edetabelis on neljandal kohal pillimängu harjutamine (33%).

Raadiokuulamine jagab igavate tegevuste edetabelis 11 häälega eestikeelse kooli õpilaste arvestuses 7–10. kohta, sellega on samal positsioonil sõbraga või sõbrannaga telefoniga rääkimine ning CD-plaatide ja kassettide kuulamine. Venekeelse kooli õpilastelt sai raadiokuulamine 17 häält ja on seega igavate tegevuste edetabelis neljandal kohal.

Kui võrrelda meediatarbimisega seotud tegevusi teiste vaba aja veetmisega seotud tegevustega, ilmneb, et teised vaba aja tegevused, eriti sõpradega kohtumine, on nii eesti

kui ka vene keelt kõnelevate noorte jaoks märksa populaarsemad kui meediaga seotud tegevused.

Siinkohal on oluline märkida, et küsitlus toimus linnanoorte seas, kelle vaba aja veetmise võimalused on maal elavate noortega võrreldes märksa mitmekesisemad. Seega oleks tulemused olnud ilmselt teistsugused, kui valimisse oleksid kuulunud noored nii maalt kui ka linnast.

4. Järeldused

4.1. Raadiokuulamine

Töö autori korraldatud küsitluses osalenud eesti keelt kõnelevate gümnaasiumiõpilaste seas on võrreldes venekeelse kooli gümnaasiumiõpilastega kaks korda rohkem neid, kes kuulavad raadiot iga päev, seejuures on vene keelt kõnelevate noorte hulgas oluliselt rohkem neid, kes ei kuula raadiot üldse. Põhjuseid, miks see nii on, võib nimetada mitmeid. Vene keelt kõnelevate noorte vähesem raadiokuulamine võib tuleneda vene perekondade madalamast keskmisest sissetulekust (Kasearu & Trumm 2008: 1), mis ei võimalda soetada noortele meelepärast meediatehnoloogiat, millega raadiot kuulata. Ka küsitlustulemused näitasid, et eestikeelse kooli õpilaste kodud on meediarikkamad ning eesti keelt kõnelevatel noortel on rohkem kaasaskantavaid seadmeid.

Samuti näitavad küsitlustulemused, et venekeelse kooli noored on raadiosaadete valikuga vähem rahul kui eesti keelt kõnelevad noored. Pooled küsitluses osalenud vene keelt kõnelevad noored, kes pidid nimetama, kumb sõna sõnapaarist üksluine-mitmekesine iseloomustab raadiot paremini, seostasid raadiot sõnaga üksluine. Eesti keelt kõnelevatest noortest arvas nii aga 1/3. Venekeelsete noorte negatiivsema hinnangu põhjuseks võib olla asjaolu, et Eestis on venekeelseid raadiokanaleid eestikeelsetega võrreldes mitu korda vähem, ilmselt arvavad vene noored, et valik võiks olla suurem.

Nii küsitluses osalenud eesti kui ka vene keelt kõnelevate noorte jaoks on raadio peamiselt muusikakanal, mida kinnitab ka see, et nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilased kuulavad eelkõige muusikakanaleid nagu Power Hit Radio ja Sky Plus, vene noored ka Radio 4. Kolmandik küsitluses osalenud vene noortest kuulab vaid eestikeelseid raadiokanaleid ning neid vene noori, kes kuulavad ainult venekeelseid kanaleid, oli vaid kaks. Kui võrrelda autori korraldatud küsitluse tulemusi ERR-i meediaküsitluste ja uuringu Mina. Maailm. Meedia 2008 tulemustega, selgub, et küsitluses osalenud venekeelse kooli õpilased kuulavad eestikeelseid raadiokanaleid rohkem kui vene koolide õpilased keskmiselt. Selle põhjuseks võib olla asjaolu, et Tartusse levib vaid üks venekeelne raadiokanal (Radio 4), teisi venekeelseid raadiokanaleid saab kuulata Internetist. Samas võib arvata, et eestikeelsete raadiokanalite kuulamist soodustab küsitluses osalenud vene noorte hea eesti keele oskus.

Küsitlustulemused näitasid, et nii eesti kui ka vene noored eelistavad raadiost kuulata ingliskeelset muusikat. Põhjuseid, miks venekeelse kooli noored eestikeelset muusikat ei armasta, võib olla mitmeid: võimalik, et eestikeelsete laulusõnade mõistmine on vene keelt emakeelena kõnelevate noorte jaoks keeruline ning eestikeelne muusika vene noorte jaoks võõras või ei vajagi vene noored vene- ja ingliskeelse muusika kõrvale midagi muud. Põhjuseks, miks küsitletud eestikeelsed noored venekeelset muusikat ei kuula, võib olla nende vähene vene keele oskus ja vähene kontakt Venemaa ja vene kultuuriga. Eesti keelt kõnelevad noored on selgelt orienteeritud Lääne kultuurile ning sellega harjunud; kõik mis tuleb Idast on enamiku noorte jaoks võõras ja harjumatu.

Eestikeelseid sõnasaateid pakkuvad radiojaamad ei ole küsitletud venekeelse kooli õpilaste seas kuigi populaarsed, mis ei pruugi siiski tuleneda vene keelt kõnelevate noorte vähesest keeleoskusest: ka eestikeelse kooli õpilastest kuulab vaid väike osa arutelu- ja vestlusringe ning ühiskonna- ja poliitikasaateid. Samuti kuulavad küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevad noored raadiost üsna vähe uudistesaaeid; informatsiooni hankimiseks kasutavad nad lihtsalt teisi meediakanaleid (eelkõige Interneti). Tuginedes ERR-i meediaküsitlusele ja uuringule Mina. Maailm. Meedia 2008 väärub märkimist, et suurele osale eesti ja vene noortest ei paku Eestis ja välismaal toimuv huvi. Kui huvi tuntaksegi huvitavad Eesti sündmused rohkem eesti keelt kõnelevaid ning Venemaa sündmused vene keelt kõnelevaid noori.

Küsitluses osalenud eesti- ja venekeelse kooli õpilaste üldine suhtumine raadiosse on üsna positiivne, seejuures on eesti noorte hinnang radiotele venekeelsete noortega võrreldes märgatavalt soosivam. Vene noorte negatiivsem suhtumine raadiosse võib olla tingitud venekeelsete kanalite vähesusest ja seega väiksemast võimalusest valida endale omakeelne meelepärane radiojaam. Küsitluse tulemused näitavad, et noored ei käsitle raadiot vana või iganenud meediumina: enamik eesti keelt kõnelevatest noortest nimetas raadiot nooreks või pigem nooreks, sama arvab ka suur osa venekeelse kooli õpilastest. Väga vanaks ei nimetanud raadiot seejuures mitte ükski eesti noor ja vaid kolm venekeelse kooli õpilast peavad raadiot väga vanaks.

4.2. Meediakasutus – kuhu paigutub raadio võrreldes teiste meediumite ja vaba aja tegevustega

Kahes Tartu koolis korraldatud küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevad noored pühendavad kõige rohkem aega nii kooli- kui ka puhkepäevadel Interneti kasutamisele. Internet on küsitluses osalenud noorte jaoks ka kõige tähtsam informatsiooniallikas ja meelelahutuse pakkuja. Internetti kasutavad ajaliselt kauem vene keelt kõnelevad noored, informatsiooni ja meelelahutuse seisukohalt on Internet aga olulisem eestikeelse kooli õpilaste jaoks. Interneti järel pühendavad noored kõige enam aega televisioonile, mis on nii eesti kui ka vene noorte jaoks tähtsuselt teine informatsiooniallikas ja meelelahutuse pakkuja. Raadio paigutub mõlema kooli gümnaasiumiõpilaste jaoks kasutusaja järgi kolmandale kohale ning on eesti keelt kõnelevate noorte jaoks tähtsuselt kolmas meelelahutuskanal. Küsitluses osalenud vene noored eelistavad meelelahutuskanalina raadiole ajakirju. Raadiost tähtsamad informatsiooniallikad on küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevate noorte jaoks ajalehed, mis on aga meelelahutuse pakkujatena nii eesti kui ka vene noorte jaoks vähetähtsad.

Põhjuseid, miks Internet võtab noorte meediakasutusajast tunduvalt suurema osa ning on noortele olulisem informatsiooni- ja meelelahutusallikas kui raadio, ei ole keeruline leida – Internet on „tuhande võimaluse meedium“, mis ei kirjuta ette kindlat programmi, vaid võimaldab tegeleda just sellega, mis hetkel meelepärane tundub. Samuti on Internetist võimalik jälgida kõiki teisi meediakanaleid: lugeda ajalehti ja ajakirju ning vaadata tele- ja kuulata raadiosaateid. Televisioon, millele noored pühendavad päevas mitmeid tunde, on raadiost köitvam ja kütkestavam aga tänu oma pildimaailmale: pilt ei ole mitte ainult mõjuvõimsam kui sõna, vaid muudab edastatava info ka kergemini haaratavaks.

Kõige põnevama ajaveetmisviisina nii meedia- kui vaba aja tegevuste lõikes hindasid küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevad noored kohtumist sõpradega. Meediatarbimist ning sealhulgas raadiokuulamist pidasid nii eesti- kui ka venekeelse kooli gümnaasiumiõpilased võrreldes teiste ajaveetmisviisidega pigem igavaks tegevuseks, kusjuures igati ootuspäraselt käsitlesid raadiokuulamist igavama tegevusena küsitletud eesti noortega võrreldes raadiot suhteliselt vähem kuulavad venekeelsed noored.

Kõikide vastuste analüüsist järeldub, et vene keelt kõnelevad noored väärtustavad eestikeelse kooli õpilastest rohkem tegevusi, mis eeldavad suhtlemist. Näib, et kui eestikeelse kooli õpilased lülitavad üksindushetkel sisse raadio (seda kinnitab ka see, et suur osa küsitletud eesti keelt kõnelevatest noortest nimetas raadiokuulamise põhjusena asjaolu, et raadio pakub seltsi ja peletab üksindust), siis vene keelt kõnelevad noored helistavad selle asemel pigem sõpradele või vestlevad vanematega.

Murettekitav on asjaolu, et suur osa küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevatest gümnaasiumiõpilastest ei pea lugu raamatute lugemisest, mis on eesti keelt kõnelevate noorte jaoks igavate tegevuste edetabelis pillimängu harjutamise järel teisel kohal, vene noorte hinnangul aga kõige igavam tegevus. Ilmselt on elektrooniline meedia raamatud noorte igapäevaelust välja tõrjunud: kui vaadata seda, kui palju aega küsitluses osalenud noored pühendavad elektroonilistele meediakanalitele, on selge, et selle kõrvalt raamatute lugemiseks aega ei jää.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli kahe Tartu kooli näitel välja selgitada, millised on ja mille poolest erinevad eesti ja vene keelt kõnelevate gümnaasiuminoorte raadiokuulamisharjumused.

Töö teoreetilises osas käsitles autor raadio kohta personaalses meediaruumis, täpsemalt seda, et raadio on privaatne ja sotsiaalne meedium ning raadiokuulamine võib olla nii aktiivne kui ka passiivne tegevus. Samuti käsitles autor noorte meediatarbimisharjumusi, mis sõltuvad nii vanusest kui ka isiklikest eelistustest, ning noorte soovi privaatset, vanematest eraldi, meediat tarbida. Seda, et privaatne meediatarbimine sotsiaalset isolatsiooni põhjustaks, ei ole mitmete autorite hinnangul vaja karta. Kuna töö keskmes on nii eesti kui ka vene rahvusest noored, on olulisel kohal kahe kogukonna võrdlus, mis selgitas, et eesti ja vene rahvusest Eesti elanike majanduslik olukord on erinev, samuti ka eluga rahulolu ning peamised kanalid, kust informatsiooni hangitakse.

Selleks, et töö teoreetilises osas püstitatud uurimisküsimustele vastuseid leida, viis autor läbi küsitluse eestikeelses Tartu Forseliuse Gümnaasiumis ja venekeelses Tartu Annelinna Gümnaasiumis, kokku osales küsitluses 76 eesti ja 70 vene keelt kõnelevat gümnaasiuminoort. Küsitlus näitas, et eestikeelse kooli õpilaste jaoks on raadio mõnevõrra olulisem meedium kui vene keelt kõnelevate noorte jaoks, kõige olulisem meediakanal on nii eesti- kui ka venekeelse kooli õpilaste jaoks Internet.

Raadio on küsitluses osalenud noorte jaoks eelkõige muusikakanal, seejuures kuulavad noored eelkõige ingliskeelset muusikat. Pilootuuring näitas, et suur osa küsitluses osalenud vene noortest kuulavad ainult eestikeelseid raadiokanaleid, mis viitab sellele, et huvi Eesti meediakanalite vastu on vene keelt emakeelena kõnelevatel noortel olemas.

Noorte raadiokuulamine on valdkond, mis väärib tingimata uurimist ka edaspidi. Näiteks tasuks uurida seda, kui palju mõjutab raadiokanalite valikut keeleoskus ning seda, mis mõjutab eesti ja vene keelt kõnelevate noorte raadiokuulamisharjumusi.

Summary

Radio listening of Estonian and Russian speaking high-school students – pilot research in two high-schools of Tartu

The aim of the current paper was to find out in an example of two Tartu high-schools what are the radio listening habits of Estonian and Russian speaking high-school students and how their preferences differ.

In theoretical part of the paper the radio's place in personal media space was considered. It was explained, that radio is a private and social medium and the radio listening could be both active and passive activity. Furthermore, the author of the paper gave an overview of the media consumption habits of young people and their desire to consume media privately, separately from their parents. However, in the opinion of several authors there is no reason to fear that private media consumption could lead to social isolation. As the present paper focuses both on Estonian and Russian speaking high-school students, special attention was also given to the comparison of the Estonian and Russian speaking communities in Estonia. The differences in economical situation of the Estonian and Russian speaking population as well as in content with life and in the mainly used information channels were illustrated.

In order to find answers to the study questions posed in the theoretical part of the current paper the author conducted a survey in two high-schools: Estonian-language Tartu Forseliuse Gümnaasium and Russian-language Tartu Annelinna Gümnaasium. The overall number of high-school students participating in the survey was 146, of them 76 Estonian and 70 Russian speaking. As the survey showed radio is more important medium for Estonian-speaking students; however, the most important media channel for both Estonian and Russian speaking high-school students is Internet.

For the young people who participated in the survey radio is first of all a music channel and is primarily used for listening English-language music. The pilot research showed that the majority of Russian speaking students listen only Estonian-language radio channels

which implicates that there is an interest towards Estonian-language media channels among young people speaking Russian as their native language.

Radio listening of young people is a study area which certainly needs a further observation. For instance, it would be important to study how language skills influence the listener's preferences in choosing radio channels and what influences the radio listening habits of Estonian and Russian speaking young people.

Kasutatud kirjandus ja allikad

Kirjandus

Alasuutari, P. (1999). *Rethinking the Media Audience*. Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.

Carlsson, U. & C. von Feilitzen. (1998). *Children and media violence*. Göteborg: UNESCO.

Geller, V. (2007). *Creating powerful radio: getting, keeping & growing audiences: news, talk, information & personality broadcast, HD, satellite & Internet*. Amsterdam: Elsevier/Focal Press.

Hendy, D. (2000). *Radio in the global age*. Cambridge: Polity Press.

Hirsjärvi, S. & P. Remes & P. Sajavaara. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Vihalemm, P. & M. Lõhmus & V. Jakobson. (2004). Ühiskond meediaruumis: traditsiooniline meedia. V. Kalmus et al (toim.). *Eesti elavik 21. sajandi algul: ülevaade uurimuse Mina. Maailm. Meedia tulemustest*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 131-145.

Künnapas, K. (2007). *Noorte meediatarbimise aktiivsuse seosed elustiili, sotsiaalsete hoiakute ja poliitilise aktiivsusega*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Lauk, E. (2004). Children of Screen and Monitor. Estonian Schoolchildren in the New Media Environment. *Nordicom Review*, 25(1-2): 333-346.

Livingstone, S. (2002). *Young people and new media: Childhood and the Changing Media Environment*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Lõhmus, M. & P. Vihalemm. (2004). Raadio Eestis 1960-2003: struktuur, programm ja kuulajad. Vihalemm, P. (toim.) *Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 91-119.

McQuail, D. (2003). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Priest, S.H. (1996). *Doing Media Research: an Introduction*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Scannel, P. (1996). *Radio, Television and Modern Life: a Phenomenological Approach*. Oxford, Cambridge: Blackwell.

Strasburger, V. C. & B. J. Wilson. (2002). *Children, Adolescents, & the Media*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Internetiallikad

Eestimaa Rahvuste Ühenduse kodulehekül (2009). *Eesti ja venelased – tähelepanekuid identiteetidest*. URL (kasutatud märts-aprill 2009). <http://www.nationalities.ee/EST/Artiklid/eestijavenelased.html>.

Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül (2009). *Raadioauditooriumi Päevikuuringute kvartaliaruanded 2007-2008*. URL (kasutatud märts-aprill 2009). <http://www.err.ee/rahvusringhaalingust/uuringud/uuringud/>.

Eesti Statistikaameti kodulehekül (2009). URL (kasutatud märts-mai 2009). <http://pub.stat.ee/>.

Kasearu, K. & A. Trumm. (2008). *Eesti- ja venekeelse elanikkonna ainealine olukord ja eluga rahulolu*. URL (kasutatud aprill-mai 2009) http://www.rahvastikuminister.ee/public/Eesti_ja_venekeelse_elanikkonna_aineline_olukord_ja_eluga_rahulolu.pdf.

Kruger, T. (2007). Venelased ja eestlased on erinevad tarbijad. *Bestmarketing*, 6. juuni. URL (kasutatud aprill-mai 2009). http://est.best-marketing.com/index.php?lang=est&main_id=6&id=206.

Vihalemm, P. (2008). *Informeeritus ja meediakasutus*. URL (kasutatud aprill-mai 2009). http://www.rahvastikuminister.ee/public/Informeeritus_ja_meediakasutus.pdf.

Lisad

Lisa 1. Ankeet

Hea vastaja!

Olen Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi tudeng, kes uurib oma bakalaureusetöös, millist rolli omab raadio noorte igapäevaelus. Teie käes, lugupeetud vastaja, on ankeet, mis sisaldab küsimusi nii nendele, kes raadiot kuulavad kui ka nendele, kes raadiokuulamisega üldse ei tegele. Lisaks raadiokuulamist puudutavatele küsimustele leiate ankeedist kümme küsimust, mis on pühendatud teistele meediakanalitele ja Teie meediatarbimisharjumustele üldisemalt ning paar küsimust, mis puudutavad koolitööd ja vaba aega.

Antud uurimusel on puhtalt teaduslikud eesmärgid. Saadud vastuseid analüüsitakse statistiliselt, kusjuures vastajad jäävad anonüümseks.

Teid vastamisele kulutatud aja eest ette tänades,

Liis Rohtmets

Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi üliõpilane

RAADIOKUULAMINE

1. Kui sageli Te raadiot kuulate?

- a) Iga päev või peaaegu iga päev
- b) Mõned korrad nädalas
- c) Vähemalt kord nädalas
- d) Mõned korrad kuus
- e) Harvemini kui kord kuus
- f) Üldse mitte → *jätkake küsimusega number 20.*

2. Milline raadiokuulaja Te olete?

Tõmmake ring ümber Teile sobivale vastusevariandile!

- a) Tavaliselt kuulan ühte kindlat raadiojaama
- b) Tavaliselt kuulan kindlaid saateid (või saatetegijaid/esinejaid)
- c) Mul on mõned lemmikjaamad, mille vahel valin endale sobivaimat muusikat/saateid
- d) Vahetan sageli kanaleid, sest otsin endale sobivat muusikat
- e) Vahetan sageli kanaleid, sest otsin endale sobivaid sõnasaateid
- f) Kuulan peamiselt seda, mida kuulavad teised (teised valivad, mida kuulata)
- g) Mul ei ole kindlaid harjumusi, kord teen nii, kord naa

3. Miks Te raadiot kuulate?

Tõmmake ring ümber kõikidele Teile sobivatele vastusevariantidele!

- a) Harjumusest
- b) Raadio on operatiivne uudisteedastaja
- c) Raadio on usaldusväärne informatsiooniallikas
- d) Raadiosaated on harivad ja arendavad
- e) Raadiojaamad mängivad head muusikat
- f) Raadio pakub meelelahutust
- g) Raadio aitab sisustada vaba aega
- h) Raadio pakub seltsi
- i) Raadio peletab üksindust
- j) Muul põhjusel.....

4. Milliseid raadiokanaleid Te kuulate?

Tõmmake ring ümber kõikidele raadiokanalitele, mida kuulate!

- a) Klassikaraadio
- b) Kristlikud raadiojaamad (Tartu Pereraadio, Raadio 7 jt)
- c) Power Hit Radio
- d) Raadio 2
- e) Raadio 3
- f) Radio 4 (vene k.)
- g) Raadio Energy FM
- h) Raadio Elmar
- i) Raadio Kuku
- j) Raadio Sky Plus
- k) Raadio Spin FM
- l) Raadio Uno
- m) Ring FM
- n) Russkoe Radio (vene k.)
- o) Sky Radio (vene k.)
- p) Star FM
- r) Sun FM
- s) Vikerraadio
- t) Muu.....

5. Mida Teile meeldib raadiost kuulata?

Tõmmake ring ümber kõikidele saadetele, mida Teile meeldib kuulata!

- a) Ajaloosaateid
- b) Hommikuprogrammi
- c) Järjejutte
- d) Kultuurisaateid
- e) Lastesaateid
- f) Loodussaateid
- g) Muusikat
- h) Naljasaateid
- i) Reisisaateid/reisikirjeldusi
- j) Spordisaateid/spordiülekandeid
- k) Teadussaateid
- l) Ususaateid
- m) Uudistesaateid
- n) Vestlussaateid
- o) Muu

6. Mis laadi muusikasaateid Te eelistate?

- a) Edetabelisaateid
- b) Soovisaateid
- c) Tervitussaateid
- d) Uute muusikapalade ja esinejate tutvustusi
- e) Teatud kindlat tüüpi alternatiivmuusikasaateid (nt drum'n'bass, raggae, trance jne)
- f) Saateid, kus mängitakse lihtsalt mulle sobivat muusikat

7. Mis keelset muusikat Te eelistate raadiost kuulata?

- a) eestikeelset
- b) ingliskeelset
- c) venekeelset
- d) muukeelset
- e) ei oska öelda, keel ei ole oluline

8. Kas raadiosaadete valik on Teile arvates piisavalt mitmekesine?

- a) Jah
- b) Ei *Palun kirjutage, mis laadi saadetest tunnete puudust*

.....

.....

Kus ja kui tihti Te raadiot kuulate?

Valige igalt realt üks Teile sobiv vastusevariant!

	Väga sageli	Sageli	Harva	Väga harva	Üldse mitte
9. Kodus					
10. Autos					
11. Sõprade juures					
12. Peol					
13. Ühest kohast teise liikudes kaasaskantava seadmega (pleier, telefon, iPod, mp3 mängija)					

Millist vahendit/milliseid vahendeid ja kui tihti Te raadiokuulamiseks kasutate?
Valige igalt realt üks Teile sobiv vastusevariant!

	Väga sageli	Sageli	Harva	Väga harva	Üldse mitte
14. Raadioaparaati					
15. Arvutit					
16. Kaasaskantavaid seadmeid (pleier, telefon, iPod, mp3 mängija)					
17. Autoraadiot					
18. Kodust muusikakeskust					
19. Raadiokella					

Järgmistele küsimustele vastavad ainult need, kes EI KUULA raadiot. Teised, kes raadiot kuulavad, jätkake küsimusega number 24.

20. Kas Te olete kunagi raadiokuulaja olnud?

- a) Jah
- b) Ei

21. Mis on selle põhjused, et Te raadiot ei kuula?

Tõmmake ring ümber kõikidele vastusevariantidele, mis Teie kohta kehtivad!

- a) Mul puuduvad selleks vajalikud seadmed
- b) Mul ei ole selleks aega
- c) Mul puudub vastav harjumus
- d) Mul puudub vajadus
- e) Mul puudub huvi
- f) Ma ei ole leidnud meelepärast raadiojaama/meelepäraseid raadiosaateid
- g) Minu lemmikjaam lõpetas tegevuse
- h) Minu lemmik saatejuht loobus raadiosaadete tegemisest
- g) Ma eelistan teisi meediakanaleid
- h) Muul põhjusel.....

22. Kas Te olete kursis sellega, mis laadi raadiosaateid ja millist muusikat raadiojaamad pakuvad?

- a) Jah
- b) Enam-vähem
- c) Ei

23. Kas Te kuulaksite raadiot, kui alternatiivseid meediakanaleid (Internet, televisioon, ajalehed/ajakirjad) oleks vähem?

- a) Jah
- b) Võib-olla
- c) Ei

Järgmistele küsimustele vastavad KÕIK!

Kumb sõna igast sõnapaarist ja mil määral kirjeldab paremini Teie tundeid raadio kui meediakanali suhtes?

Tähistage tabeli igal real vastusevariant, mis kirjeldab Teie tundeid raadio kui meediakanali suhtes kõige paremini!

	Väga hästi	Keskmiselt	Vähesel määral	Ei seda ega teist	Vähesel määral	Keskmiselt	Väga hästi	
24. Aeglane								Kiire
25. Võõras								Tuttav
26. Keeruline								Lihtne
27. Konservatiivne								Uuendusmeelne
28. Igav								Huvitav
29. Vana								Noor
30. Külm								Soe
31. Üksluine								Mitmekesine

MEEDIAKASUTUS

Kas Teil on kodus ...

Valige igalt realt üks Teile sobiv vastusevariant!

	On olemas	Ei ole, kuid tahaksin, et oleks	Ei ole olemas ja ei taha ka
32. Televiisor			
33. Raadioaparaat			
34. Lauaarvuti			
35. DVD-mängija/ VHS			
36. Muusikakeskus			
37. Internetiühendus			
38. Kaabeltelevisioon/ Satelliittelevisioon			

39. Kas Teil on isiklik ...

Tõmmake ring ümber kõikidele Teile sobivatele vastusevariantidele!

- a) Raadioaparaat
- b) mp3 mängija
- c) iPod
- d) Sülearvuti
- e) Telefon, millega saab raadiot kuulata

Kui palju aega kulub Teil keskmiselt järgmiste meediakanalite jälgimiseks koolipäeval?

Valige igalt realt üks Teile sobiv vastusevariant!

	Kuni 15 minutit	Kuni 30 minutit	1 tund	2-3 tundi	3-4 tundi	4-5 tundi	Üle 5 tunni	Üldse mitte
40. Ajalehed/ajakirjad								
41. Internet								
42. Raadio								
43. Televisioon								

Kui palju aega kulub Teil keskmiselt järgmiste meediakanalite jälgimiseks puhkepäeval?

Valige igalt realt üks Teile sobiv vastusevariant!

	Kuni 15 minutit	Kuni 30 minutit	1 tund	2-3 tundi	3-4 tundi	4-5 tundi	Üle 5 tunni	Üldse mitte
44. Ajalehed/ajakirjad								
45. Internet								
46. Raadio								
47. Televisioon								

Kui olulised informatsiooniallikad on Teile jaoks järgmised meediakanalid?

Valige igalt realt üks Teile sobiv vastusevariant!

	Kõige olulisem	Väga oluline	Pigem oluline	Pigem väheoluline	Täiesti väheoluline	Ei kasuta
48. Ajaleht						
49. Ajakiri						
50. Internet						
51. Raadio						
52. Televisioon						

Kui olulised meelelahutuse pakkujad on Teile jaoks järgmised meediakanalid?

Valige igalt realt üks Teile sobiv vastusevariant!

	Kõige olulisem	Väga oluline	Pigem oluline	Pigem väheoluline	Täiesti väheoluline	Ei kasuta
53. Ajaleht						
54. Ajakiri						
55. Internet						
56. Raadio						
57. Televisioon						

KOOL JA VABA AEG

58. Kui palju aega kulub Teil keskmiselt päevas koolitundides antud koduste ülesannete tegemiseks?

- a) kuni 15 minutit
- b) kuni 30 minutit
- c) 1 tund
- d) 2-3 tundi
- e) 3-4 tundi
- f) 4-5 tundi
- g) üle 5 tunni

59. Kas Teile meeldivad koolis rohkem reaals- või humanitaarained?

- a) reaalsained
- b) humanitaarained

Millised tegevused on Teie jaoks väga põnevad ja vastupidi, väga igavad?

Märkige alljärgnevas loetelus kolm tegevust, mis muudaksid Teie päeva põnevaks ja kolm tegevust, mida peate igavaks!

	Põnev	Igav
60. Ajakirja/koomiksi lugemine		
61. Sõpradega kohtumine		
62. Sportimine		
63. Arvutimängude mängimine		
64. Internetis surfamine		
65. Raamatulugemine		
66. Sõbraga/sõbrannaga telefoniga rääkimine		
67. Teatris/kontserdil käimine		
68. Televiisori vaatamine		
69. Kinokäik		
70. Vanematega vestlemine		
71. Klubis/baaris käimine		
72. Raadiokuulamine		
73. CD plaatide/kassetide kuulamine		
74. Poodides käimine		
75. Videote vaatamine		
76. Pillimängu harjutamine		

Isikuandmed

77. Sugu

- a) mees
- b) naine

78. Vanus (kirjutage täisaastates)

79. Klass

- a) 10. klass
- b) 11. klass
- c) 12. klass

80. Kool

- a) eestikeelne
- b) venekeelne

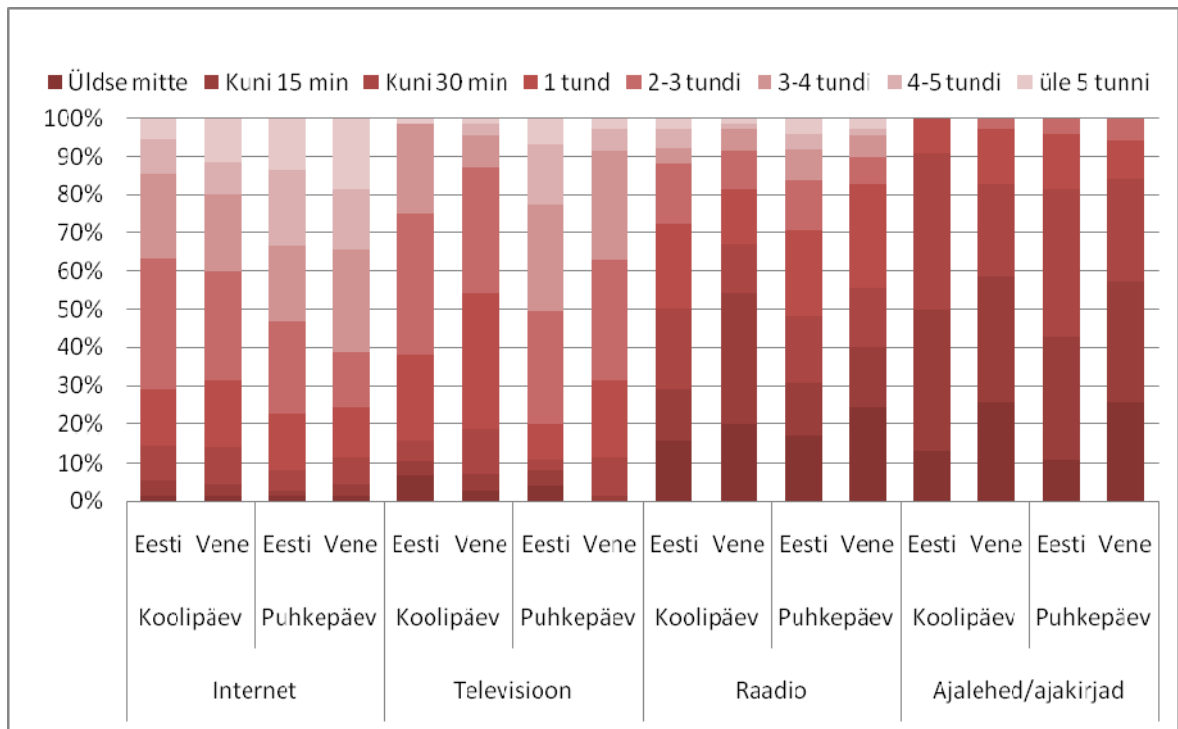
Kui soovite midagi lisada antud teema või ankeedis sisaldunud küsimuste kohta, siis palun kirjutage siia:

.....

.....

Suur tänu vastamisele pühendatud aja ja energia eest!

Lisa 2. Küsitluses osalenud eesti ja vene keelt kõnelevate noorte meediakanalite jälgimine kooli- ja puhkepäevadel.

Lisa 3. Meediakanalite tähtsus informatsiooni ja meelelahutuse seisukohalt (vastused "kõige olulisem" ja "väga oluline" kokku).

